

ПОЛТАВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЕКОНОМІКИ І ТОРГІВЛІ

Навчально-науковий інститут денної освіти

Форма навчання: денна

Кафедра туристичного та готельного бізнесу

Допускається до захисту

Завідувач кафедри Г. П. Скляр
(підпис, ініціали та прізвище)

« ____ » _____ 2023 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему: «ПЕРСПЕКТИВИ ПІСЛЯВОЄННОГО РОЗВИТКУ
КУЛЬТУРНО-ПІЗНАВАЛЬНОГО ТУРИЗМУ
У ХМЕЛЬНИЦЬКІЙ ОБЛАСТІ»

*зі спеціальності 242 «Туризм»
освітня програма «Туризм» ступеня бакалавра*

Виконавець роботи: Кириченко Альона Олександрівна
(прізвище, ім'я, по батькові)

(підпис, дата)

Науковий керівник: д. геогр. н., доц. Шуканов Павло Васильович
(науковий ступінь, вчене звання, прізвище, ім'я, по батькові)

(підпис, дата)

Полтава – 2023

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. НАУКОВО-ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ КУЛЬТУРНО-ПІЗНАВАЛЬНОГО ТУРИЗМУ	6
1.1 Загальне поняття та характеристика культурно-пізнавального туризму..	6
1.2 Культурні цінності та їх вплив на розвиток культурно-пізнавального туризму	15
1.3 Аналіз факторів, що впливають на розвиток культурно-пізнавального туризму України.....	22
РОЗДІЛ 2. СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПІСЛЯВОЄННОГО РОЗВИТКУ КУЛЬТУРНО-ПІЗНАВАЛЬНОГО ТУРИЗМУ У ХМЕЛЬНИЦЬКІЙ ОБЛАСТІ	31
2.1 Сучасний стан та проблеми розвитку культурно-пізнавального туризму у Хмельницькій області	31
2.2 Перспективи післявоєнного відновлення та особливості розвитку культурно-пізнавального туризму у Хмельницькій області.....	43
2.3 Авторський туристичний маршрут «Мандрівка Хмельницьким краєм»	52
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ.....	72
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ДЖЕРЕЛ	76

ВСТУП

Культурно-пізнавальний туризм є одним з пріоритетних напрямків туризму не тільки в Україні, а й у всьому світі. Культурно-пізнавальний вид туризму базується на культурно-історичних пам'ятках, та має на меті ознайомити туристів із сучасним життям країни, пам'ятками архітектури, культурно-історичним надбанням. Формування туристичних продуктів і туристичних дестинацій на основі культурної спадщини та іміджу території може відбуватися у формі реконструкції історичних подій. Пізнавальна мандрівка на основі ознайомлення з основними архітектурними пам'ятками минулого та зразками сьогодення – це той тип заходів, які збирають велику кількість учасників та глядачів. Світова цивілізація вступила в епоху глобалізації, існує загроза зближення національних культур, їх часткової зміни або повного зникнення. Культурна спадщина також може бути зруйнована природними та техногенними катастрофами, війнами та зростанням тероризму.

В останні роки функціонування індустрії культурно-пізнавального туризму активно вивчається такими дослідниками, як: В.Кифяк, М. Кляп, Г. Дроздова, В. Кравців, О. Любіцева, М. Мальська, Ю. Мігущенко, Н. Мікула та ін. Вони підтверджують, що туризм став важливою галуззю у формуванні конкурентоспроможності України на різних рівнях – від регіонального до національного, проте аналіз опублікованих наукових праць свідчить, що в них не висвітлюються проблеми розвитку культурно-пізнавального туризму, також неоднозначним є підхід до вивчення регіональних туристичних атракцій з культурно-пізнавальної точки зору та формування стратегій розвитку туристичних комплексів, завдяки чому можна припустити, що проблеми розвитку культурного туризму в Україні ще недостатньо вивчені, що визначає рівень актуальності даної теми.

Метою даної роботи є визначення перспектив післявоєнного розвитку культурно-пізнавального туризму у Хмельницькій області та проєктування

туристичних продуктів на основі використання регіональної культурної спадщини Хмельниччини.

Для досягнення поставленої мети було передбачено виконання **наступних завдань:**

- охарактеризувати науково-теоретичні основи культурно-пізнавального туризму;
- визначити взаємозв'язок між культурними цінностями та сучасними особливостями розвитку культурно-пізнавального туризму в Україні;
- проаналізувати фактори, що впливають на розвиток культурно-пізнавального туризму України;
- визначити проблеми розвитку культурно-пізнавального туризму у Хмельницькій області;
- виявити перспективи післявоєнного відновлення та особливості розвитку культурно-пізнавального туризму у Хмельницькій області.

Об'єктом дослідження є розвиток культурно-пізнавального туризму в Хмельницькій області.

Предметом дослідження є сучасні особливості та перспективи післявоєнного розвитку культурно-пізнавального туризму у Хмельницькій області.

Наразі туризм не тільки у Хмельницькій області, а й загалом в Україні знаходиться у доволі скрутному становищі. Туристичний сектор тримається шляхом вимушених подорожей на західну частину країни та за кордон, а не через бажання людей відпочивати пізнаючи нові місця. Враховуючи кількість уваги спрямованої на нашу країну, після завершення бойових дій Україна стане популярним напрямком для подорожей не тільки з країн Європи, а й з інших куточків нашої планети.

Після подій 24 лютого 2022 року, коли почалося повномасштабне вторгнення ворога на територію України, весь світ почав захоплюватися мужністю, оптимістичністю та волелюбством українців. Тому немає сумніву,

що іноземних туристів буде приваблювати культурно-пізнавальний туризм, адже їм буде цікаво ще більше дізнатися про культуру нашого народу.

Теоретичною й методологічною основою роботи є праці вітчизняних, зарубіжних фахівців географів і економістів, фахівців в області країнознавства, рекреаційної географії та туризму, дослідження проблем розвитку ринку культурно-пізнавального туризму: Галасюк С.С., Герасименко В. Г., Левицька І.В. Давиденко І.В., Михайлюк О.Л., Нездоймінова С.Г., Семенова В.Ф., Ткаченко Т. І. та інших науковців України.

Практична значущість роботи полягає в тому, що отримані результати дослідження можуть бути використані в діяльності туристичних підприємств України та Хмельницької області для підвищення їх конкурентоспроможності на внутрішньому та зовнішніх ринках в післявоєнний період. Крім того, можливе використання деяких результатів даного дослідження під час навчальної та виховної роботи на рівні закладів середньої та вищої освіти України.

Апробація результатів роботи була здійснена у квітні 2023 року на XIII Міжнародній науково-практичній інтернет-конференції «Мережевий бізнес: становлення, проблеми, інновації» (ПУЕТ, м. Полтава).

Бакалаврська кваліфікаційна робота складається з таких структурних елементів: вступ, два розділи, висновки та пропозиції, а також список використаних інформаційних джерел (39). Загальний обсяг бакалаврської роботи – 79 сторінок, включаючи 3 таблиці та 20 рисунків.

РОЗДІЛ 1. НАУКОВО-ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ КУЛЬТУРНО-ПІЗНАВАЛЬНОГО ТУРИЗМУ

1.1 Загальне поняття та характеристика культурно-пізнавального туризму

Сучасний туризм стає глобальним фактором розвитку цивілізації, одним зі структурних елементів економіки, соціальної сфери та духовної культури. Процеси, що відбуваються у світовій туристичній індустрії, впливають і на розвиток туризму в Україні. Нове розуміння ролі культури у суспільному розвитку та усвідомлення необхідності збереження культурного розмаїття у світі розширили перспективи культурно-пізнавального туризму як ресурсу регіонального розвитку та його вплив на соціально-культурну сферу, навколишнє середовище, зовнішньоекономічну діяльність і міжнародні відносини. Це пов'язано з тим, що туризм у сучасному суспільстві трансформується з економічно орієнтованого явища в соціально-культурне.

Культурно-пізнавальний туризм – це вид туризму, який спрямований на вивчення і знайомство з культурою, історією, традиціями, пам'ятками архітектури та іншими відмінностями країни або регіону. Цей вид туризму має на меті розвиток особистості через осмислення та засвоєння культурних цінностей, а також сприяння збереженню та популяризації культурного спадку.

Основні характеристики культурно-пізнавального туризму:

1. Освітній аспект: туристи прагнуть отримати нові знання, вивчаючи культуру, історію, мистецтво та наукові досягнення регіону.
2. Культурний обмін: взаємодія між туристами та місцевим населенням сприяє розумінню та повазі до інших культур та традицій.
3. Збереження культурного спадку: культурно-пізнавальний туризм сприяє збереженню та реставрації історичних та культурних об'єктів.

4. Економічний розвиток: відвідування пам'яток, музеїв, галерей та інших культурних об'єктів може стимулювати економічний розвиток регіону через створення нових робочих місць та підвищення прибутку від туризму.
5. Соціальна відповідальність: культурно-пізнавальний туризм може підвищити соціальну відповідальність туристів, сприяючи збереженню та розвитку культурної спадщини країни.

Культурно-пізнавальний туризм є складовою частиною туристичного ринку, яка досить швидко розвивається та має великий потенціал для подальшого зростання. Науково-теоретичні основи дослідження культурно-пізнавального туризму пов'язані із зіставленням двох понять: культури та туризму. Культура може бути розглянута як комплексне поняття, що стосується особливостей менталітету, традицій, звичаїв, мистецтва, наукових досягнень тощо. Ці аспекти можуть бути представлені у будь-якому регіоні світу та можуть бути привабливими для туристів. Туризм, зі свого боку, є складним різновидом економічної діяльності, що містить, не лише подорожі, але й гостинність, рекреацію, відпочинок, пізнання та ін. Культурно-пізнавальний туризм поєднує в собі ці дві сфери та розглядається як туристична послуга, що пропонує можливість дослідження та знайомства із культурою та історією регіону.

Дослідження культурно-пізнавального туризму вимагає використання різних наукових підходів, включаючи культурологічний, туристичний, соціально-психологічний, економічний та інші. Це дає змогу розглянути туризм не лише як економічну діяльність, а й як культурне явище та процес взаємодії культур. Науково-теоретичні основи дослідження культурно-пізнавального туризму також пов'язані з дослідженням мотивацій туристів, що обирають цей вид туризму. Дослідження мотивів туристів дозволяє зрозуміти їхні потреби та очікування і відповідно до цього організувати туристичний продукт.

Таким чином, науково-теоретичні основи дослідження культурно-пізнавального туризму охоплюють різноманітні наукові дисципліни з метою

зрозуміння культурного середовища, мотивацій туристів та якісної організації туристичного продукту.

Культурно-пізнавальний туризм — одна з найпопулярніших форм відпочинку, оскільки він допомагає поглибити культурні знання. В Україні цей вид туризму має хороші перспективи розвитку завдяки своєму високому історико-культурному потенціалу.

Культурно-пізнавальний туризм орієнтований на туристів з усіх верств населення та має велике значення для людей з кількох причин:

1. Розвиток культурної свідомості: культурно-пізнавальний туризм допомагає людям розширити свій кругозір, поглибити знання про історію та культуру інших країн і народів. Такі подорожі можуть допомогти людям розуміти різноманітність культур та цінностей та збільшувати їхню культурну свідомість.
2. Отримання нових вражень: культурно-пізнавальний туризм може дати людям можливість побачити нові місця, відвідати музеї, галереї та інші культурні заклади і отримати нові враження. Це може стати стимулом для саморозвитку та розвитку творчих здібностей.
3. Здоров'я та релаксація: культурно-пізнавальний туризм може допомогти людям зняти стрес та розслабитися. Це може бути особливо важливо для людей, які працюють в стресових умовах або мають надмірні навантаження.
4. Розвиток міжособистісних відносин: культурно-пізнавальний туризм може стати можливістю для людей познайомитися з новими людьми та розвинути міжособистісні відносини. Це може бути особливо важливо для людей, які хочуть розширити свій соціальний круг та зустрічатися з новими людьми.
5. Розвиток особистості: культурно-пізнавальний туризм допомагає розвитку особистості, оскільки за допомогою подорожей людина може вивчати інші культури, традиції та звичаї. Цей вид туризму не тільки розширює кругозір, але й допомагає побудувати толерантне та відкрите сприйняття різноманітності. У відповідь на культурні виклики відвідувач має навчитися різнопланової комунікації, навичкам емпатії та розуміння взаємозв'язків між різними

культурами та людьми. Також цей вид туризму сприяє розвитку креативності та культурної свідомості, особливо через взаємодію з мистецтвом, архітектурою, літературою та кулінарією різних країн. Культурно-пізнавальний туризм також стимулює самовдосконалення та саморозвиток, оскільки надихає до вивчення інших мов, історії та культурної спадщини. Таким чином, цей вид туризму є важливим етапом в розвитку особистості та допомагає значною мірою розширити горизонти і збагатити життєвий досвід.

У культурно-пізнавальному виді туризму поширені як групові (кількість людей у групі визначається кількістю місць в автобусі), так і індивідуальні та сімейні подорожі. Існує також велика частка самодіяльного туризму, коли люди подорожують з культурно-пізнавальними цілями без туристичного агента.

Тривалість подорожей часто становить від кількох днів до тижня, популярними є також одноденні екскурсійні поїздки. З точки зору інтенсивності подорожі культурно-пізнавальний туризм може бути маршрутного типу або типу маршруту з фіксованою точкою, коли турист постійно пересувається від одного об'єкта до іншого, переважно роблячи короткі перерви з ночівлею.

Маршрут визначається географічним розташуванням об'єктів, які турист має намір відвідати. При плануванні туру на відвідування одного населеного пункту або туристичного об'єкта зазвичай відводиться від одного до трьох днів, залежно від його розміру та кількості пам'яток, які планується відвідати. Ціна поїздки часто визначається відстанню від обраного місця проживання, транспортного засобу або культурного об'єкта до місця відправлення. У деяких випадках вхідні квитки до обраних туристичних об'єктів можуть становити значну частину витрат мандрівника.

Програма перебування туристів дуже обширна. Особливе місце серед них займають екскурсії до найвідоміших культурних пам'яток міста чи регіону. Це оглядові екскурсії по місту, паломництва до святих місць, історичних пам'яток, музеїв, картинних галерей та багато іншого. Протягом дня планується дві екскурсії тривалістю дві-три години, а кількість екскурсійних об'єктів не перевищує 15-20. Важливо стежити за тим, щоб екскурсії не були

однотипними. Щоб урізноманітнити програму, доцільно також включити деякі розважальні та культурні заходи (театр, концерти, фестивалі, тематичні парки, дегустації, участь у виставах тощо). Такі заходи часто пропонуються туристам на вільний вибір, за додаткову плату. При тривалому перебуванні в одній місцевості (більше одного дня) доцільно надавати туристам вільний час для ознайомлення з окремими пам'ятками та купівлі сувенірів [7].

Багато міст і селищ мають велику кількість музеїв, пам'яток культури та архітектури, які зачаровують своїм колоритом і оригінальністю та приваблюють тисячі туристів щороку.

Культурно-пізнавальний туризм має велике значення для світу з кількох причин:

1. Збереження культурної спадщини: культурно-пізнавальний туризм допомагає зберегти історичні та культурні пам'ятки, які можуть бути втрачені без належного догляду та уваги. Туристи, які відвідують такі місця, допомагають зберегти їхню культурну спадщину шляхом збільшення уваги до цих місць та підтримки їхнього розвитку.
2. Розвиток економіки: культурно-пізнавальний туризм може стати важливим джерелом доходів для країн та регіонів, які залучають туристів своєю культурною спадщиною. Такі туристи зазвичай більше витрачають на свої подорожі, що може допомогти підтримати місцеву економіку та створити нові робочі місця.
3. Культурний обмін: культурно-пізнавальний туризм може сприяти культурному обміну між різними країнами та регіонами. Туристи можуть вивчати та дізнаватися про інші культури, традиції та історію, що може сприяти розвитку толерантності та взаєморозуміння між народами.
4. Розвиток туризму: культурно-пізнавальний туризм може стати одним з ключових напрямків розвитку туризму у світі. Це може сприяти розвитку нових маршрутів, родзинок та послуг для туристів, що може збільшити кількість подорожей навіть у найвіддаленіші куточки планети.

Статистичні дані про мету подорожей в Україні можуть бути дещо обмеженими. Однак деякі опитування можуть дати загальну картину. Два найпопулярніші способи провести час під час подорожі Україною прогулянки, такі як самостійне відвідування музеїв та галерей (39%) та відпочинок на пляжі (39%). Обидва способи проведення часу в Україні згадуються однаково часто. Другий за частотою згадування вид відпочинку — платні/приватно організовані екскурсії – 32%.

Активний відпочинок і спорт посіли третє місце – 23%, що також частково пов'язано [14].

Рис. 1.1.1 Спосіб проведення часу у подорожах, складено за [14]

Культурно-пізнавальний туризм ознайомлює туристів з культурними цінностями та розширює їхній культурний світогляд. Водночас туристи задовольняють власні культурні потреби та здобувають знання, обираючи такий вид діяльності. Культурно-пізнавальний туризм за правильної організації може стати одним із найбільш економічно вигідних і динамічних секторів економіки, тож вивчення його особливостей та тенденцій має велике теоретичне і практичне значення для подальшого розвитку культурно-пізнавального туризму.

Культурно-пізнавальну діяльність туристів можна класифікувати наступним чином:

- ❖ відвідування пам'яток, музеїв та історичних маршрутів для ознайомлення з різними історичними, архітектурними та культурними періодами;
- ❖ відвідування виставок живопису, скульптури, фотографії тощо;
- ❖ пізнання фольклору, народної кухні та прикладного мистецтва на фестивалях фольклорних ансамблів та виставках народної творчості.

Вперше запропоновано та проаналізовано поняття «культурно-пізнавальний туризм» на Всесвітній конференції з культурної політики 1982 року, з того часу даний термін активно використовується. Під ним розуміють згруповану сукупність історичних, пам'ятних, географічних і популярних місць. Культурна спадщина регіону або країни є доступною для широкої аудиторії і сприяє підвищенню освітньої обізнаності, згодом це призводить до реалізації освітньої функції туризму.

ЮНЕСКО розрізняє культурно-пізнавальний туризм як окремий вид кваліфікації, який має свої специфічні характеристики, відмінні від інших. Міжнародна рада з питань пам'яток і визначних місць (ICOMOS) стверджує, що це визначення «виділяє культурно-пізнавальний туризм, як окрему та унікальну особливість, відмінну від інших видів», адже це специфічна організаційна діяльність, яка є пізнавальною, освітньою та елітарною, вона покликана впроваджувати та пояснювати культурні ідеї.

Культурно-пізнавальний туризм за своєю природою є не лише пізнавальним, він має більш глобальну місію, таку як: збереження культурної спадщини та ідентичності і розв'язання проблем, з якими стикається регіон, а також розв'язання суперечливих питань, які існують між культурою і туризмом. Культурно-пізнавальний туризм охоплює наступні сфери: релігійні, цивільні та природні пам'ятки, музеї, театри, художні галереї та виставкові зали. Замки, фортеці, палаци, місця, пов'язані з природною та історичною

спадщиною регіону, етнографічні об'єкти, фольклор. Центри етнології, народних художніх промислів та ремесел, центри прикладного мистецтва.

Існує чотири основні напрямки культурного туризму:

- історико-археологічний туризм;
- етнографічно-краєзнавчий туризм;
- архітектурно-історичний туризм;
- симпозіумний туризм. [4]

Культурний туризм має цінність як для самих туристів (наприклад, пізнання, освіта, відпочинок), так і для міста чи регіону, в якому він розвивається. Позитивний вплив туризму очевидний. По-перше, він приносить економічну вигоду місту та його мешканцям через інвестиції з боку бізнесу, оренду будівель, здачу в оренду приватних будинків, продаж ремесел та артефактів тощо. По-друге, це покращує якість життя населення через відновлення та реконструкцію житлового фонду, розвиток населених пунктів та місцевої інфраструктури, розв'язання проблем зайнятості.

Культурно-пізнавальний туризм як специфічний сектор у системі туризму вирізняється трьома характеристиками:

- набуття нового досвіду та вражень з метою задоволення культурних потреб, ця характеристика створює концептуальну відмінність між культурно-пізнавальним туризмом та іншими видами туристичної діяльності;
- мотиви участі туристів у культурно-пізнавальному туризмі, ця характеристика характеризує тип туристичного попиту в культурному туризмі;
- характеристики пропозиції — спеціальні туристичні ресурси, залучені в процесі задоволення попиту у сфері культурно-пізнавального туризму.

В умовах глобалізації культурно-пізнавальний туризм набуває нових функцій як основна підгалузь туризму. Він вже розглядається не лише як вид туристичної діяльності, але і як важливий механізм управління міжкультурним діалогом між людьми у світі, а також як ефективний спосіб реалізації принципів соціального партнерства на рівні різних суб'єктів взаємодії.[5]

У сучасному світі, де дедалі більше країн стають відкритими для туристів, культурно-пізнавальний туризм стає все більш значущим для подорожей людей. Особливо важливим він є в умовах глобалізації, коли світ зменшується, а спілкування та взаємодія між різними країнами стає все більш інтенсивною. Нижче наведено функції культурно-пізнавального туризму в умовах глобалізації:

1. Збереження культурної спадщини: Культурно-пізнавальний туризм відіграє важливу роль в збереженні культурної спадщини, яка зазнає негативних наслідків під впливом глобалізації та інтернаціоналізації світу.
2. Промоція і популяризація культури: Культурно-пізнавальний туризм сприяє промоції та популяризації культури країн, які зазнають впливу глобалізації, а також допомагає відновлювати традиції та звичаї.
3. Розвиток туристичної індустрії: Культурно-пізнавальний туризм є важливим елементом для розвитку туристичної індустрії, оскільки він стимулює розвиток нових видів туризму та розширення послуг, пов'язаних з туризмом.
4. Стимулювання економічного розвитку: Культурно-пізнавальний туризм може стимулювати економічний розвиток регіонів, які раніше були менш розвиненими, але мають потенціал мистецьких та культурних ресурсів.
5. Подолання міжкультурних бар'єрів: Культурно-пізнавальний туризм допомагає створити сприятливий клімат для взаєморозуміння і подолання міжкультурних бар'єрів, зближуючи людей та культури різних країн.

Отже, культурно-пізнавальний туризм в умовах глобалізації є важливим фактором, який сприяє збереженню культурної спадщини, розвитку туристичної індустрії та економіки, стимулює промоцію та популяризацію культур, а також допомагає згладжувати міжкультурні різниці.

1.2 Культурні цінності та їх вплив на розвиток культурно-пізнавального туризму

Кожна сфера людського життя, в тому числі й туризм, має свою систему цінностей. Цінності та ціннісні орієнтації в туризмі є предметом концепції туристичної осі, завданням якої є концептуальне відображення цінності туристичних подій та туристичної діяльності, тобто вибору, який роблять люди щодо своєї орієнтації у своєму "подорожуючому житті". Культурні цінності — це ідеї, переконання, традиції, мистецтво, історія та інші елементи культури, що вважаються важливими для певної групи людей, товариства або нації. Деякі з найбільш поширених культурних цінностей:

1. Співчуття та допомога ближньому
2. Свобода індивідуальної думки та вільної волі
3. Шанування родинних та соціальних зв'язків
4. Обізнаність та пізнання світу
5. Толерантність та повага до інших культур
6. Національна та історична свідомість
7. Мистецтво та естетика
8. Релігія та духовність
9. Інтелектуальний розвиток та освіта
10. Спорт та здоровий спосіб життя.

Культурні цінності мають великий вплив на туризм, оскільки вони визначають те, що вважається важливим для певної культури та які значення та традиції відображають її ідентичність. Туристи приваблюються культурою країни, що має унікальні традиції, історію, кухню та інші аспекти культури.

Культурні цінності впливають на багато аспектів туризму, включаючи розвиток туризму, маркетинг та просування туристичного продукту та їхню експлуатацію. Культурні цінності охоплюють більшість продуктів та послуг, які пропонують туристи, включаючи музеї, галереї, театри, фестивали та інші культурні події. Культурні цінності також впливають на розвиток туристичної інфраструктури, такі як готелі та ресторани.

Культурні цінності грають важливу роль у туризмі, оскільки вони представляють основні елементи туристичного продукту та приваблюють туристів. Національні культурні цінності, такі як історичні пам'ятки, народні традиції, мистецтво та ремесла, місцева кухня та інші аспекти культури, є привабливими для туристів, оскільки дозволяють знати більше про культуру і традиції країни. Крім того, вони можуть створити економічний і соціальний розвиток в туристичних місцях.

Включення культурних цінностей у туризм допомагає відповідально ставитися до культурної спадщини та допомагати їй збереженню. Національна культурна спадщина стає привабливим фактором для туризму, що на свою чергу приносить користь різним аспектам країни, включаючи економіку, культуру та соціальний розвиток.

Крім того, туризм може сприяти розвитку та збереженню етнічної та мовної різноманітності, оскільки він підтримує взаємодію між різними культурами та сприяє розумінню різних національних груп із різного кута зору.

Загалом, культурні цінності є ключовим елементом туризму, який стимулює економічний, культурний та соціальний розвиток, забезпечуючи збереження національних традицій країни.

Культурні цінності також впливають на туристичний попит, оскільки туристи шукають унікальність та оригінальність того місця, яке вони відвідують. Унікальна культура може привернути туристів та сприяти розвитку туризму в регіоні.

Узагалі, культурні цінності є досить важливими для розвитку туризму і для збереження національної та регіональної культурних традицій.

Туризм завжди пропонує широкі можливості для культурного діалогу. В умовах культурного діалогу люди завжди прагнуть пізнавати навколишній світ та інших людей змістовно і чутливо. Формування здатності розуміти власну культуру та культури інших країн і народів є результатом активної співучасті в діалозі, що є засобом її подальшого існування. Туризм надає творчий стимул для культурного розвитку.

Культурні обміни викликають глибокий інтерес до звичаїв і традицій інших народів і цивілізацій та слугують конкретним проявом діалогу. Наприклад, діалог між Сходом і Заходом. Ознайомлення з різними культурами та їх пізнання дає можливість краще зрозуміти власну культуру і самого себе.

Знання духовних цінностей та ідеалів різних національних культур розвиває в людині почуття прекрасного і моральності, стабілізує психічне здоров'я і сприяє налагодженню суспільних і соціальних відносин в цілому.

Як підкреслюється в Манільській декларації з туризму 1980 року та Монреальській декларації 1996 року, розвиток туризму має сприяти збереженню культурної ідентичності країни та виступати бар'єром проти домінування масової культури.

Розвиток туризму допомагає країнам зміцнювати свою національну ідентичність і традиції гостинності. Згідно з традиційними уявленнями про людські стосунки, закон гостинності вважається священним.

Знайомство іноземних гостей з культурними традиціями власної країни допоможе їм краще зрозуміти і розвинути патріотизм і національну честь.

Цінності в туризмі включають цінності, значення яких визначається поточними життєвими потребами та основними інтересами людини як біологічної істоти (наприклад, потреба у фізичних навантаженнях, відпочинку та фізичному

розслабленні), і цінності, що надають духовного сенсу існуванню людини як соціальної істоти (наприклад, самореалізація, самоствердження, творча активність і саморозвиток, розширення світогляду).

Культурні цінності мають великий вплив на культурно-пізнавальний туризм. Вони включають особливості національної спадщини, традицій, звичаїв, мистецтва та інших аспектів культури, які визначають національну ідентичність та народність.

Культурно-пізнавальний туризм сприяє збереженню культурних цінностей та розвитку культури в цілому, оскільки туристи відвідують музеї, пам'ятки культури, фестивалі, концерти та інші події, які відображають культурну спадщину країни.

Крім того, туризм може сприяти збільшенню популярності культурних цінностей, зокрема музеїв, пам'яток культури та інших об'єктів, які приваблюють туристів з усього світу. Місцеві комунальні та культурні організації можуть брати активну участь у цьому процесі, розробляючи різноманітні туристичні програми та привітальні промоакції.

Культурні цінності також впливають на тип подорожі, яку бажають зробити туристи. Наприклад, відвідування культурних фестивалів, прогулянки по вулицях старовинного міста, розглядання колекцій сучасного мистецтва зацікавлять одних туристів, тоді як інші можуть забажати пірнути в історію, вивчаючи пам'ятки архітектури та археологічні рештки.

Узагалі, культурні цінності є необхідним елементом успішного розвитку туристичного продукту. Їх збереження та популяризація завжди будуть важливими питаннями для того, щоб зберегти національно-культурну спадщину та забезпечити сталий розвиток культурної індустрії.

Культурні цінності є важливою складовою культурно-пізнавального туризму, оскільки саме вони стимулюють туристів на відвідування культурно значущих

місць та подій, що дозволяє їм отримати знання про культуру та історію відвідуваної країни.

Культурно-пізнавальний туризм може містити відвідування музеїв, архітектурних пам'яток, історичних місць, фестивалів та інших культурних подій, що дозволяє туристам отримати глибше розуміння культури та традицій відвідуваної країни.

Зображення багатьох культур тісно пов'язані з їхньою історією та традиціями, що також стимулює туристів на відвідування місць, де можна дізнатися більше про ці культури. Культурно-пізнавальний туризм може бути корисним не тільки для туристів, але й для самої країни, оскільки такий туризм дозволяє зберегти культурну спадщину та розвивати культурну інфраструктуру країни.

Отже, культурні цінності стимулюють туризм, особливо культурно-пізнавальний туризм, який дозволяє туристам пізнати культуру та історію відвідуваної країни. Це допомагає зберегти та розвивати культурну спадщину країни і сприяє розвитку туризму в регіоні.

Донедавна феномен туризму аналізувався переважно в контексті економічних можливостей (прибуток, гроші, економічна ефективність тощо). Однак, на думку експертів авторитетних міжнародних організацій, таких як ООН, ЮНЕСКО та ВТО, XXI століття має стати періодом «людського повороту», тобто переходу до моделі, орієнтованої на людину.

Комунікативна етика та загальнолюдська мораль можуть бути одним із чинників формування «людської цивілізації». У зв'язку з цим комунікативна культура особистості як основна ланка в осмисленні теоретичної моделі «загальнолюдських цінностей» має особливе філософсько-антропологічне значення. Гуманітарний і терапевтичний сенс культури спілкування визначається наступними ціннісними нормами:

- визнання людської гідності (принцип самодостатності особистості);

- доброзичливе ставлення до різних думок, переконань і способів життя (принцип толерантності).

Концепція "нового гуманізму" ґрунтується на цих нормах культури спілкування, в основі якої лежать ідеї індивідуального активізму і бачення суспільства як життєвого простору для активних людей.

Основною умовою туристичної діяльності є творча і трансформаційна активність індивідів, яка дозволяє їм по-новому сприймати світ і засвоювати соціальні цінності, такі як свобода, рівність, справедливість і гідність. Ці принципи впливають і доповнюють один одного і, при їх дотриманні, сприяють створенню атмосфери соціальної довіри і морального спілкування, що є основою дружньої солідарності, соціальної згуртованості і цивілізованого компромісу.

Таким чином, туристична комунікація, заснована на довірі та без зовнішнього примусу, стає однією з головних соціальних цінностей туризму; як зазначає В.С. Пазенок, туристична комунікація є однією з універсальних форм міжособистісного спілкування і стала важливим елементом інтернаціоналізації.

Важко переоцінити потенціал туризму у формуванні дружніх людських стосунків. Розглядаючи різні трактування соціокультурної комунікації в туризмі, можна побачити, що туризм — це не тільки вид рекреаційної діяльності, що відновлює працездатність людського організму і гармонію природи, а й своєрідне розширення каналів комунікації між різними суспільствами в контексті сучасних глобалізаційних процесів. Туризм сприяє збагаченню культурної та природної спадщини людства і сприяє взаєморозумінню між народами та суспільствами.[6]

Туризм — це елемент людської культури, специфічна людська діяльність, яка впливає як на саму людину, так і на створений нею світ цінностей. Адже культура охоплює всі сфери життя і являє собою процес виробництва та оновлення особистості, задоволення матеріальних і духовних потреб.

Розвиток культурно-пізнавального туризму посилює взаємовплив на переплетення культур, розвивається процес масового доступу до універсальних культурних цінностей. Це не означає, що уніфікація культурних норм і прийняття загальних цінностей применшує значення національних та культурних досягнень, які мають особливу цінність для туризму. Чим більш автентичною є національна культура, тим більший внесок вона може зробити в загальнолюдську культурну скарбницю.

Визнаючи унікальність, цінність та значення кожної культури для світової цивілізації, її моральних ідеалів, звичаїв, традицій, обрядів, художнього бачення і вираження світу в повсякденному житті, міжнародна спільнота сьогодні визнає необхідність збереження самобутності і добробуту кожної світової культури. У цьому контексті Всесвітня туристична організація підписала Хартію культури і туризму (1976), визнаючи, зокрема, значний вплив туризму на історичну та культурну спадщину. У документі зазначається, що туризм має значний позитивний вплив на історико-культурну спадщину, оскільки вигоди, пов'язані з розвитком туризму, сприяють захисту, збереженню та відновленню як історичних міст, так і культурної спадщини.

Вивчення туризму як культурного явища та соціального інституту дає можливість розглядати туризм як чинник, що впливає на культурну соціалізацію молоді (залучення молодих людей до світу культури та залучення їх до культурного життя дорослих через подорожі, екскурсії та поїздки).

Таким чином, дослідження цінностей та ціннісних орієнтацій в туризмі показує, що така соціальна, колективна та індивідуальна діяльність сприяє самореалізації людини в таких ціннісних вимірах, як свобода, спілкування, соціалізація особистості на основі пізнання цінностей національної та світової культур, засвоєння та поширення загальнолюдських цінностей в дусі розуміння та поваги.

Сучасний туризм пропонує можливість по-новому сприймати світ і створює можливості для поєднання прагнення до відпочинку та пізнання нового у зовнішньому світі з пізнанням і духовним розвитком у власному внутрішньому світі. Туризм починає змінювати життя людини, її побут, емоційну сферу та інтелект, позитивно впливаючи на неї, розвиваючи її світогляд та пропонуючи новий досвід. Пізнаючи себе, своє внутрішнє "я", людина стає господарем своєї долі, життя і щастя. Тому туризм можна розглядати як один з факторів, що впливає на гуманізацію сучасного суспільства.

1.3 Аналіз факторів, що впливають на розвиток культурно-пізнавального туризму України

Туризм, як важливе сучасне соціально-економічне явище, тісно пов'язаний з розвитком суспільства і підпорядковується об'єктивним законам суспільства. У ХХІ столітті туризм став невіддільною частиною соціально-економічного та культурного життя, створивши абсолютно нову парадигму дозвілля, відпочинку та розваг і зазнавши концептуальної трансформації у зв'язку зі зміною духовних потреб людей. З одного боку, туризм є елементом глобалізації, а з іншого — розвивається під впливом інформаційних технологій, соціальної диференціації та кліматичних особливостей. Всі складові суспільства можуть бути заохочувальними або стримувальними факторами для розвитку туризму. Їх кількість, взаємозв'язки та інтенсивність впливу залежать від ієрархічного рівня та спрямованості туристичного ринку. Вивчення соціокультурних чинників, що впливають на розвиток туризму, дозволяє не тільки прогнозувати розвиток туризму, а й досліджувати їх взаємозв'язки і, відповідно, вплив туризму на розвиток суспільства в цілому і соціальних складових зокрема.

Початок розвитку культурно-пізнавального туризму в Україні пов'язаний з багатьма факторами. Один з них — це підвищення рівня економіки країни та зростання числа людей, які мають можливість подорожувати. Крім того,

Україна має багату історію та культурну спадщину, що є чудовим приваблюванням для туристів.

Іншим важливим фактором є зміна підходу до туризму на світовому рівні. Туристи все частіше намагаються отримати більше розуміння культури та історії країни, яку вони відвідують. Це зумовило зростання популярності культурно-пізнавального туризму у всьому світі, включаючи Україну. Музеї, галереї та історичні пам'ятки в Україні стали більш доступними та привабливими для туристів, що стимулює розвиток туризму в цій галузі.

Також важливою складовою розвитку культурно-пізнавального туризму в Україні є підтримка держави та розвиток туристичної інфраструктури. Україна постійно працює над розвитком туристичної інфраструктури та забезпеченням безпеки туристів. Це важливий фактор, що привертає більше туристів та сприяє розвитку туризму в країні в цілому.

Отже, розвиток культурно-пізнавального туризму в Україні обумовлений підвищенням рівня економіки країни, розвитком туризму на світовому рівні, підтримкою держави та розвитком туристичної інфраструктури.

У зв'язку з процесами глобалізації та розвитком туристичної галузі України все більшої актуальності набуває дослідження особливостей та окремих складових розвитку культурно-пізнавального туризму на глобальному, національному та регіональному рівнях. Про це свідчить особлива увага, яку приділяють туристичному процесу вчені-економісти, зокрема О. Александрова, В. Євдокименко, В. Кифяк, І. Школа, В. Стафійчук та інші. Водночас особливості формування та функціонування туристичного ринку та його окремих складових у просторово-часовому аспекті вивчають також економіко-географи, зокрема О. Бейдик, О. Любіцева, Н. Крачило, О. Кололь, В. Бабарицька, О. З. Байтеряков, О. В. Стецюк, А. В. Мокляк, Н. В. Страчкова, А. П. Федчук та інші.

Особливості розвитку та взаємодії складових туристичного процесу залежать від низки чинників, з одного боку, природних, культурних, демографічних,

соціальних та економічних, з іншого боку, вони впливають на розвиток регіону та його складових. Тому основною метою даного дослідження є виявлення особливостей впливу історико-культурних та соціально-демографічних чинників на розвиток сучасного туризму.

Культурно-пізнавальний туризм України залежить від багатьох факторів, таких як:

- історичне та культурне багатство України: культурно-історичні пам'ятки, архітектурні споруди, музеї та експозиції відіграють важливу роль в привабленні туристів до країни;
- географічне положення України: розташування країни на стику Європи та Азії є привабливим для туристів, оскільки вони можуть ознайомитися з різноманітними культурами та традиціями;
- розвиток транспортної інфраструктури: зручність транспортного сполучення та наявність розгалуженої мережі готелів та ресторанів є важливим фактором для туристів;
- підтримка культурно-пізнавального туризму на державному рівні: підтримка розвитку туризму як відносини між державами та міністерствами культури та туризму на місцевому рівні є важливою у залученні туристів до країни;
- маркетингові зусилля: вивчення та розвиток нових ринків, включно з країнами, де зацікавлені в культурному туризмі, сприяє розвитку культурно-пізнавального туризму України;
- відносини з міжнародними організаціями: участь у міжнародних проєктах, таких як Європейська співпраця з культурними та туристичними цілями, підвищує рівень культурно-пізнавального туризму в Україні;
- рівень безпеки та стабільності в країні: Україна має забезпечувати відповідний рівень безпеки та стабільності для туристів, що сприяє збільшенню їх кількості в країні.

На розвиток культурно-пізнавального туризму завжди впливають соціально-демографічні фактори, які є багатогранними. Вони безпосередньо пов'язані з

кількісними та структурними характеристиками населення, такими як чисельність населення, його розподіл у певних регіонах, статеві-вікова структура (включаючи розподіл працездатного населення), сімейний стан та структура сім'ї.

Чисельність і розміщення населення безпосередньо визначає розмір сектору споживчого туризму. Тому зростання населення у світі в цілому і в окремих регіонах має прямий вплив на збільшення кількості туристів. Важливо, що потік туристів з густонаселених регіонів є більш інтенсивним. Додемографічних чинників також належить урбанізація (збільшення частки міського населення), ступінь якої прямо пропорційна інтенсивності туристичних подорожей. Такі демографічні фактори, як збільшення чисельності населення світу, нерівномірний розподіл населення та його концентрація у великих містах (урбанізація) призводять до зростання туристичного потенціалу, збільшення міграційних потоків, у тому числі й туристичних, та збільшення туристичних потоків.

Важливими факторами для розвитку культурно-пізнавального туризму є гендерна, вікова, шлюбна та сімейна структура населення. Зокрема, існують чіткі тенденції у змінах туристичної мобільності відповідно до віку, статі та сімейного стану, причому найбільш активні форми туризму демонструють люди у віці 18-30 років. Однак загальна туристична мобільність людей зазвичай досягає піку у віці 30-50 років. Дослідження показують, що самотні люди набагато мобільніші, ніж одружені, а жінки більше цікавляться туризмом, ніж чоловіки. Збільшення тривалості життя та демографічні зміни приваблюють людей старшого віку, які можуть дозволити собі подорожувати.

Звичайно важливими є і поведінкові та життєві характеристики населення; демографічні дані, умови життя, національні звички щодо туристичних послуг, а також знання та погляди на різні аспекти культури, рекреаційні тенденції та можливості, наявність та тривалість відпусток, традиції, освіта, здоров'я та відпочинок формують попит на туристичні продукти.

Також слід проаналізувати специфіку трудового ресурсного потенціалу населення в цьому контексті. В економічному аналізі факторів розвитку культурно-пізнавального туризму "праця" та "люди" як її носії є однією з трьох основних складових розвитку туризму. Через специфіку туристичного продукту виробництво туристичного продукту є трудомістким процесом, тобто вимагає залучення трудових ресурсів з високими кількісними та якісними показниками (володіння навичками та досвідом). Тому роль трудових ресурсів у туризмі не можна ігнорувати. Трудові ресурси мають різні характеристики, такі як мобільність, автономність та сегментація. Тому не варто ігнорувати економічну складову демографічних факторів розвитку, що пояснюється відсутністю можливостей автоматизації туристичного виробництва та необхідністю збереження індивідуального підходу до кожного туриста.

Найбільший вплив на розвиток культурно-пізнавального туризму мають історико-культурні чинники, зокрема наявність або відсутність історико-культурних рекреаційних ресурсів та особливості їх формування. Якщо природні рекреаційні ресурси, як правило, є основою розвитку лікувально-оздоровчої рекреації, то історико-культурні рекреаційні ресурси здебільшого використовуються для планування різних видів пізнавального туризму. Однак це не означає, що історико-культурні ресурси не мають позитивного впливу на здоров'я людей, вони особливо важливі для психологічного відновлення. Ці рекреаційні ресурси загалом оптимізують рекреаційну діяльність та виконують важливі виховні функції (патріотизм, національне виховання, екологія тощо). Наявність соціально-історичних ресурсів у регіоні може формувати туристичний імідж регіону, впливати на напрямок рекреаційних потоків і туристичних маршрутів, урізноманітнювати рекреаційно-туристичні пропозиції та зменшувати сезонність у туризмі.

Культурно-історичні ресурси є спадщиною минулих періодів суспільного розвитку і включають лише культурно-історичні об'єкти, які вивчені та оцінені з точки зору їх суспільної значущості і можуть бути використані при наявних

технічних і матеріальних можливостях для задоволення рекреаційних і духовних потреб. Ці об'єкти можна поділити на матеріальні та нематеріальні. До матеріальних об'єктів належить сукупність засобів виробництва та інших матеріальних цінностей на кожному історичному етапі розвитку суспільства, а до нематеріальних — сукупність освіти, науки, мистецтва, літератури, організації державного і суспільного життя, праці та досягнень суспільства в повсякденному житті.

Культурно-історичні ресурси мають велике розмаїття і за своїми характеристиками можуть бути класифіковані на такі види:

- історичні ресурси (будівлі, споруди, пам'ятники та об'єкти, пов'язані з важливими історичними подіями в житті країни, науково-технічним розвитком, національною культурою та побутом, життям національних діячів);
- археологічні ресурси (поселення, кургани, руїни давніх поселень, укріплень, виробництв, каналів, доріг, давні поховання, кам'яні скульптури, наскельні малюнки, стародавні артефакти, фрагменти історичних культурних шарів давніх поселень);
- ресурси містобудування та архітектури (групи і комплекси будівель, історичні центри, площі, вулиці, руїни давнього планування і забудови міст та інших населених пунктів, об'єкти громадської, промислової, військової, культової архітектури, споруди народної архітектури та пов'язані з ними монументально-художні, декоративно-ужиткові та прикладні твори мистецтва);
- традиційні культурні центри різних етносів, духовна спадщина, пам'ятки мистецтва (пам'ятники, твори декоративно-прикладного та іншого мистецтва);
- документи (акти органів державної влади та управління, інші письмові та графічні документи, кіно- та фотодокументи і фонодокументи,

стародруки та інші рукописи і архіви, фольклорні та музичні записи, цінні друковані видання).

Сюди також включаються інші предмети, пов'язані з історією, культурою та сучасною діяльністю людини:

- великі міста і мегаполіси з унікальними рішеннями технологічних, транспортних і урбаністичних проблем;
- повністю автоматизовані виробничі об'єкти, що зливаються з ландшафтом;
- нові типи сіл і сільськогосподарських угідь, що трансформують сільський ландшафт;
- театри, наукові та освітні установи, спортивні споруди, ботанічні сади, зоопарки, народна творчість, традиції та фестивалі.

Важливою складовою культурно-історичних рекреаційних ресурсів певної території є історико-культурна спадщина території, тобто колективна культурна спадщина, успадкована людством від попередніх поколінь. Культурна спадщина — це місце, споруда (артефакт), комплекс (ансамбль) або їхня частина, пов'язані з ними ділянка місцевості чи водного об'єкта або інший природний, природно-антропогенний чи антропогенний об'єкт, який незалежно від стану збереженості становить сучасну цінність з погляду антропології, археології, естетики, етнографії, історії, мистецтва, науки, образотворчого мистецтва і зберігає свою самобутність.

Розвиток туризму на певній території передбачає також створення соціально-культурної інфраструктури (створення умов для культурно-дозвілєвої діяльності: бібліотек, театрів, концертних залів, клубів, стадіонів тощо).

Таким чином, ефективність культурно-пізнавального туризму значною мірою залежить від низки факторів, що впливають на його розвиток: демографічних, соціально-економічних, матеріально-технічних, політичних, природно-географічних, історико-культурних.

Історико-культурні фактори, як і природно-географічні, належать до групи статичних факторів. Вони мають постійне і незмінне значення. Люди лише пристосовують їх до потреб туристів і роблять більш доступними. З іншого боку, демографічні фактори, разом із соціально-економічними, матеріально-технічними та політичними факторами, є динамічними факторами розвитку. Різні соціально-демографічні групи мають тенденцію надавати перевагу певним видам туризму. [10]

Комплекс проблем у культурно-пізнавальному секторі на жаль також є. З одного боку, «спадщина», що залишилася після розпаду Радянського Союзу, а з іншого — результат несприятливих глобальних економічних, політичних, екологічних та інших чинників. Попри сприятливі умови та різноманітні ресурси, Україна значно відстає від провідних країн світу за рівнем розвитку туристичної інфраструктури та якістю супутніх послуг, і, як наслідок, не може повністю реалізувати свій туристичний потенціал.

Негативними факторами є і обмежений зміст послуг, брак фінансування на реконструкцію історико-архітектурних пам'яток та повної інформації про маршрути, нерозвинена транспортна інфраструктура, майже повна відсутність шляхів сполучення, що відповідають європейським стандартам, неефективне та нераціональне використання природних ресурсів, недостатньо кваліфікований персонал.

Існує нагальна потреба у класифікації готелів за міжнародними стандартами, врегулюванні діяльності хостелів тощо, збільшенні кількості об'єктів розміщення та підвищенні якості послуг.

Така ситуація зумовлена нестабільністю політичного розвитку країни, складною соціально-економічною ситуацією, високим податковим навантаженням на туристичний сектор та тінізацією туристичної діяльності, необхідністю залучення додаткових коштів для розвитку галузі, незавершеністю законодавчої бази, слабкою рекламною інформацією про

туристичні ресурси України за кордоном та відсутністю ефективної стратегії розвитку як на національному, так і на регіональному рівні. Відстають спеціальні заходи та програми з культурної освіти, PR та реклами в країні, а також поширення інформації про туристичні об'єкти та визначні місця країни. Крім того, недостатня поінформованість про культурне багатство стримує розвиток внутрішнього туризму.

Отже, для розвитку культурно-пізнавального туризму в Україні є важливими наступні фактори:

1. Історична та культурна спадщина. Україна має багату історію та культуру, які приваблюють туристів з усього світу. Розвиток культурно-пізнавального туризму відбувається через відвідування культурних та історичних пам'яток, музеїв, галерей, археологічних ділянок.
2. Інфраструктура. Україна повинна розвивати свою туристичну інфраструктуру, так як транспортна та готельна інфраструктура є одними з основних факторів, що забезпечують комфорт туристів.
3. Привабливість для іноземних туристів. Україна повинна посилити свою привабливість для іноземних туристів, залучаючи їх унікальними культурними та історичними місцями.
4. Реклама. Маркетингова кампанія є важливим компонентом розвитку культурно-пізнавального туризму. Міністерство культури, молоді та спорту України повинне розробити стратегію з просуваннями культурної спадщини України в світі.
5. Облік потреб іноземних туристів. Україна повинна знати потреби іноземних туристів для підвищення їхнього задоволення та рівня комфорту. Таким чином, групові тури та інші послуги повинні розроблятися з урахуванням норм та стандартів, які відповідають потребам іноземних туристів.

РОЗДІЛ 2. СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПІСЛЯВОЄННОГО РОЗВИТКУ КУЛЬТУРНО-ПІЗНАВАЛЬНОГО ТУРИЗМУ У ХМЕЛЬНИЦЬКІЙ ОБЛАСТІ

2.1 Сучасний стан та проблеми розвитку культурно-пізнавального туризму у Хмельницькій області

Хмельницька область розташована в західній частині України. Її площа становить 20,6 тис. кв. км (3,2% території країни). Це частина лісостепової та степової зони. На території області протікає 165 річок, що належать до басейнів Дніпра (Горинь, Случ та ін.), Південного Бугу (Бужок, Вовк, Згар, Рів, Іква) та Дністра (Збруч, Жванчик, Смотрич).

Рис 2.1.1 Хмельницька область до адміністративно-територіальної реформи 2020 року [15]

Загальна кількість пам'яток археології, історії, архітектури, містобудування та монументального мистецтва у Хмельницькій області становить 2015 одиниць. На державному обліку перебуває 387 пам'яток архітектури та містобудування.

Сьогодні регіональна туристична політика набуває особливого значення. Хмельницький район є одним з найперспективніших регіонів України з точки зору розвитку туризму. Про це свідчать його позитивні характеристики, такі як географічне розташування, сприятливий клімат, багаті природні ресурси, історія, культура, туристично-рекреаційний потенціал.

Хмельницький регіон має значні ресурси для розвитку туризму та екскурсійного обслуговування. Регіон характеризується низькою промисловою щільністю, сприятливим навколишнім середовищем та високим потенціалом рекреаційних ресурсів. Він також багатий на природні, історичні та культурні ресурси, які забезпечують необхідні умови для сприяння розвитку туризму.

Туризм на Хмельниччині не є важливим сектором економіки, але регіон має великий потенціал у сфері культурно-пізнавального туризму. Зокрема, місто Кам'янець-Подільський пропонує можливість досягти цієї стратегічної мети та розвивати туризм у всьому регіоні, звісно варто поєднати потенціал цієї історичної місцевості, яка щороку приваблює понад 220 000 туристів (з них понад 12 000 - іноземців), з потенціалом інших територій регіону. Для цього необхідно покращити зовнішній вигляд інших міст та культурно-архітектурних пам'яток, особливо на північному сході (Летичів, Меджибіж, Хмельницький, Дунаївці). Звичайно, стратегія полягає не в тому, щоб обмежити відвідування Кам'янця-Подільського, а в тому, щоб використовувати позитивний бренд Кам'янця-Подільського для просування інших визначних пам'яток Хмельницької області.[16]

Більшість туристів, які відвідують Хмельницьку область, подорожують автомобілем (70%), тоді як залізницею та автобусом подорожує по 15% туристів.

У 2017 році дохід від надання туристичних послуг, тобто дохід від туристичної діяльності склав 4 528,1 тис. грн, у тому числі 62,1 тис. грн від екскурсійної діяльності. За сім місяців 2019 року до бюджету територіальної громади Хмельницької області надійшло 921 тис. грн туристичного збору, що на 546 тис. грн більше, ніж за аналогічний період 2018 року. Розміщення у готелях Хмельницького обирають 40% туристів, які відвідують регіон, хостели обирають 35% туристів.

Найбільш привабливі туристичні об'єкти – пам'ятки архітектури Хмельницької області, які можна відвідати за декілька днів. Місто Кам'янець-Подільський традиційно посідає провідні позиції в туристичному секторі. За даними фіскальних органів, туризм також значно розвинувся в наступних регіонах: Хмельницький, Летичівський, Славутський, Шепетівський, Старокостянтинівський та Ізяславський райони.

У регіоні працює близько 100 суб'єктів туристичної діяльності (туроператори, туристичні агенції, приватні підприємці та фахівці туристичного супроводу). Кількість туристичних операторів в області щороку збільшується.

За даними Хмельницького обласного управління статистики, динаміка кількості туристів за останні 20 років мала досить негативну тенденцію, зі зростанням до 2008 року та зменшенням після 2011 року.

У період з 2015 по 2019 рік ці показники покращилися, але їхній абсолютний пік все одно припав на 2008 рік.

Таблиця 2.1.1

Туристичні потоки у Хмельницькій області

Туристичні потоки у Хмельницькій області (осіб), 2015-2020 рр.

<i>Роки</i>	<i>Кількість туристів обслужених суб'єктами</i>	<i>Кількість іноземних туристів</i>	<i>Кількість громадян України, які подорожували</i>	<i>Кількість внутрішніх туристів</i>
-------------	---	-------------------------------------	---	--------------------------------------

	<i>туристичної діяльності</i>		<i>за кордоном</i>	
2015	25416	-	15227	10189
2016	19885	-	14158	5727
2017	26829	30	14448	12351
2018	25738	1	13720	12017
2019	27613	4	19820	7789
2020	11073	-	10271	802

У 2020 році туризм впав на 72%, що відкинуло галузь на рівень 1990-х років.

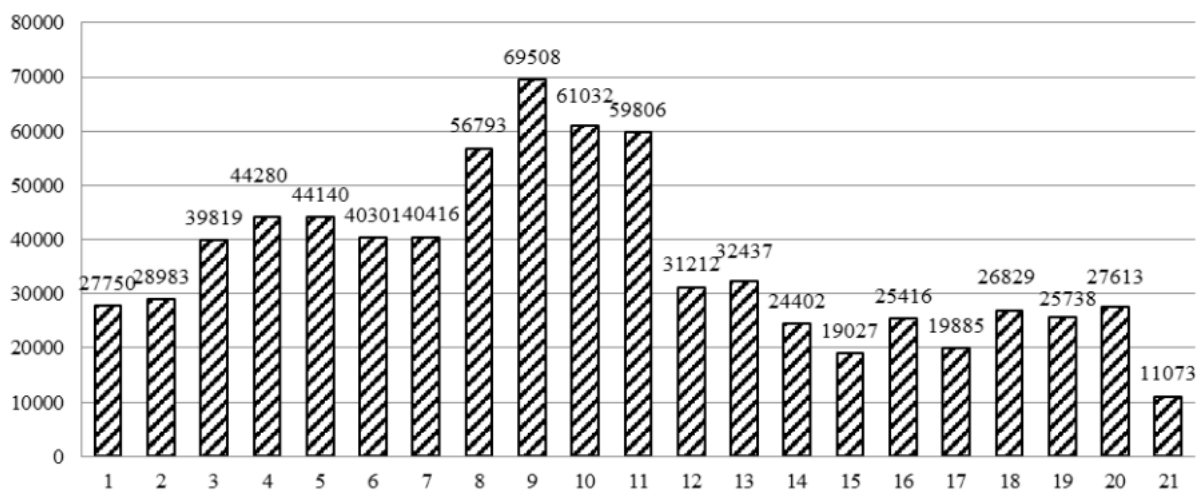

Рис. 2.1.2 Кількість туристів обслуговуваних суб'єктами туристичної діяльності Хмельницької області [19]

Культурно-пізнавальний туризм є важливою галуззю розвитку сучасного туризму, яка спрямована на реалізацію ідеалу людського пізнання та моральної єдності, а також на встановлення ідеалу толерантності, прийняття та правильного розуміння культурного розмаїття у світі.

Сьогодні Україна активно інтегрується у світовий економічний і культурний простір, використовуючи свій багатогранний потенціал. Хмельницька область

має велику кількість унікальних пам'яток історії та культури та має великий потенціал для розвитку в'їзного та внутрішнього туризму.[11]

На місцевому рівні національну туристичну політику реалізують місцеві органи влади (обласні управління культури та туризму). Основними напрямками державної діяльності є формування та реалізація національної політики у сфері туризму, забезпечення дотримання стандартів і норм надання туристичних послуг, міжгалузева та міжрегіональна координація розвитку туризму, ліцензування та сертифікація туристичної діяльності, а також кадрове забезпечення галузі.

Правові аспекти туристичної діяльності регулюються чинним Законом України «Про туризм», який визначає туризм як одну з пріоритетних сфер культурного та економічного розвитку країни.

Цей закон визначає основні положення політики країни в галузі туризму. Хоча правове забезпечення є однозначно основою ефективної національної політики у сфері туризму, слід зазначити, що маркетингова складова політики також відіграє важливу роль. Очікуваного успіху неможливо досягти без ефективної маркетингової політики просування туристичних послуг на внутрішньому та зовнішньому ринка.

Оскільки Хмельницька область має вигідне географічне положення, приємний клімат, багату історію та культуру, туристично-відпочинковий потенціал і є одним із регіонів з найбільшим потенціалом для розвитку туризму в Україні, основними цілями розвитку туризму в ній є створення конкурентоспроможного на міжнародному рівні ринку культурно-історичних ресурсів, залучення найбільшої кількості туристів до цього регіону та збільшення надходжень коштів, у тому числі валютних, до обласного бюджету.

Область охоплює трипільське поселення в Луці Врублівецькій, відомі літописні міста періоду Київської Русі – Меджибіж, Ізяслав, Полонне, а також містечка Болохівської землі – Божок і Губин, городище біля села Теліжинці,

Старосинявського району, та Бакотський скельний монастир, побудований у 1025 році, що є доволі відомим і приваблює значну кількість туристів.

Хмельницький є одним із найперспективніших туристичних регіонів України. Необхідною умовою ефективного розвитку туризму в Хмельницькому є створення регіональної координаційної системи, що складається з різноманітних організацій, які відповідають за якість туристичних послуг і проведення активної туристичної політики. Динамізм туристичної галузі Хмельницького може бути забезпечений внаслідок розширення та впровадження нових видів туристичних послуг.

Для того, щоб Хмельницький здобув позитивне визнання як привабливий туристичний регіон, необхідні значні маркетингові зусилля з удосконалення інформаційної системи, поглиблення маркетингових досліджень у туристичному секторі та сприяння розвитку туристичної інфраструктури шляхом залучення вітчизняних та іноземних інвестицій для реконструкції та відновлення туристичних об'єктів.[12]

Під час розроблення планів дій вкрай важливо домогтися стійкості результатів. Дуже важливо усвідомити, що Сталий розвиток означає, що основна увага приділяється людям та поліпшенню якості життя у сприятливому соціальному та економічному середовищі.

Людський потенціал на високому інтелектуальному рівні має забезпечити конкурентоспроможність регіону в майбутньому.

У Хмельницькій області налічується 3000 культурно-історичних пам'яток, серед яких: 142 пам'ятки культурної спадщини національного значення, та 2896 пам'яток культурної спадщини загалом, станом на березень 2023 року.

У самому Хмельницькому збереглися будівлі, цікаві своїм архітектурним стилем: сучасні одно- і двоповерхові особняки, зведені з цегли в XIX і XX століттях, можна знайти на вулицях Проскурівській, Володимирській, Соборній, Кам'янецькій, Староміській. До речі,

майже на всіх історичних будівлях обласного центру встановлено інформаційні щити з QR-кодами, які допомагають відвідувачам дізнатися більше про історію кожної будівлі.

У місті варто відвідати Хмельницький обласний краєзнавчий музей, Хмельницький обласний художній музей, Музей історії міста Хмельницького та унікальний Хмельницький музей-студія фотомистецтва.

Також у місті знаходяться два кургани скіфського періоду. В історичному центрі регіону, де річка Пłosка впадає в Південний Буг, у період пізнього середньовіччя існував замок, але від нього не залишилося й сліду.

Якщо говорити про Кам'янець-Подільський, то безсумнівно, найвідомішою туристичною визначною пам'яткою міста є старовинний замок із 13 вежами, збудований між XIV і XVIII століттями. До інших туристичних визначних пам'яток належать собор святих апостолів Петра і Павла, Ратуша, Подільський музей старожитностей та його колекція ідолів на території, Руська брама початку XVI століття та Смотрицький каньйон.

Меджибіж — одне з місць паломництва хасидів, куди приїжджають, щоб відвідати могилу засновника хасидизму Ізраїлю — Баал Шем Това. Територією громади Меджибіж проходить туристичний маршрут «Край Бога і Божка», де мандрівники відвідують колони-каплиці, Михайлівську дерев'яну церкву, що збудована у 1733 році, Свято-Преображенський жіночий монастир, цілющі джерела та криниці-журавлі.

Рис 2.1.3 Меджибізький замок, м. Меджибіж [13]

Сатанів – це відомий курорт у Національному природному парку «Подільські Товтри». Відвідувачам Сатанова варто побачити замок 14-16 століття, браму, синагогу, єврейське кладовище та водяний млин. Під час будівельних робіт у містечку було виявлено залишки оздоблення зруйнованого Свято-Троїцького костелу, збудованого на межі XVI-XVII століть.

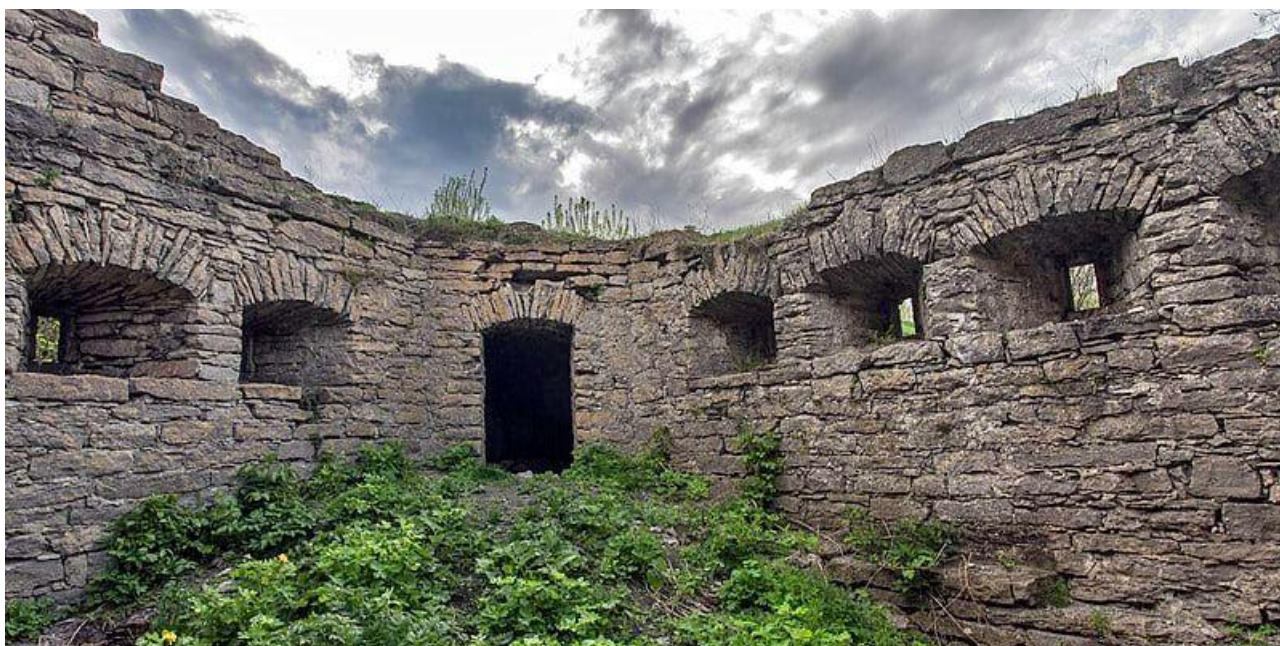

Рис 2.1.4 Сатанівський замок, смт Сатанів [13]

Ізяслав – це одне з найдавніших міст Хмельницької області, воно часто згадується в літописах XIII століття. Відомо, що Пересопницьке Євангеліє було написано в селі Двірці поблизу Ізяслава. Серед визначних пам'яток міста є: руїни церкви Івана Хрестителя, найстарішої церкви міста, Новозаславський замок, який включає руїни замку та палацу родин Заславських і Сангушків та костел святого Йосипа та монастир бернардинів.

Рис 2.1.5 Новозаславський замок, м. Ізяслав [13]

Місто Полонне регулярно дивує відкриттями: декілька років тому тут було знайдено унікальний підземний монастир 18 століття, а в лютому 2021 року — раніше невідоме трипільське поселення. У Полонному мандрівників зацікавить костел Святої Анни, що височіє над річкою Хомора, земляний бастион, залишений від замку князя Костянтина Острозького, та музей фарфорового заводу. У Полонному також розроблено маршрут водного туризму під назвою "Химери на Хоморі".

Рис 2.1.6 Костел Святої Анни, м. Полонне [13]

Родзинками села Маліївці є палац графа Орловського та парк зі ставками і фонтанами, де росте понад 80 видів вікових дерев. Крім того, всередині 18-метрової скелі з водоспадом є двоповерхова печера, що веде до старовинного монастиря, який приваблює туристів. Місцева рада прийняла рішення про організацію дитячого санаторію "Світанок", який розмістився в будівлі палацу, а також про створення там Маліївського районного музею історії та культури.

Рис 2.1.7 Палац графа Орловського, с. Маліївці [13]

Антоніни те село, яке вражає своєю архітектурою. В Антонінах збереглося багато вишуканих будівель, серед яких західна та східна брами, стайні, службові приміщення, елегантні вілли, збудовані на межі XIX-XX століть, а також гараж, де зараз знаходиться сільська рада, тоді як сам палац Сангушків-Потоцьких був зруйнований. [14]

Рис 2.1.8 Будинок ветеринара Потоцьких, с. Антоніни [13]

Загалом стан культурно-пізнавального туризму в Хмельницькій області є досить низьким. На жаль, область не має складної історії туристичної промисловості, і понад усе вважається промисловою зоною.

Одним з найбільших проблем розвитку культурно-пізнавального туризму в області є недостатня підтримка та організація місцевих органів влади. Без потужної та активної підтримки з боку держави та місцевих органів влади, розвиток туризму буде неможливим.

Іншою важливою проблемою є брак якісної інформації про культурні та історичні пам'ятки області. Туристи повинні мати можливість акуратно та легко знайти пам'ятки, щоб вони не загубились.

Наскільки погано розвиток культурно-пізнавального туризму в області, може свідчити і відсутність різноманітних екскурсій та турів, які можна було б запропонувати туристам. Це є важливою складовою розвитку туристичної індустрії.

Також головною проблемою є слабка інфраструктура, яка забезпечує туристичний рух. Надзвичайно важливо створити комфортні умови для туристів, наприклад, відповідні готелі, ресторани, магазини, транспортна мережа та інші, щоб туристи могли з комфортом підкорювати красу області.

Незважаючи на те, що область має значний туристичний потенціал, відсутність належної інфраструктури, оригінальних та цікавих маршрутів та занедбаність елементів культурної спадщини є серйозними перешкодами для розвитку туризму.

Ще однією з проблем є непослідовність у розвитку туризму на рівні держави та місцевої влади, а також відсутність спільних стандартів та правил для підприємств туристичної галузі.

Також помітною проблемою є недостатня реклама області як туристичного напрямку. Нерозкриття туристичного потенціалу Хмельницької області та відсутність належного рівня реклами та промоушену ведуть до того, що туристи не знають про можливості області та віддають перевагу іншим напрямкам.

Нагальною проблемою є також відсутність високоякісних послуг в туристичній сфері, що впливає на негативне враження туристів та погіршує репутацію області.

Отже, щоб розвиток культурно-пізнавального туризму в області став відчутним, потрібно посилити роботу державних та місцевих органів влади, забезпечити якісну інформацію про пам'ятки, надати максимальну кількість екскурсій, розвинути інфраструктуру та зробити все можливе для зручності туристів.

2.2 Перспективи післявоєнного відновлення та особливості розвитку культурно-пізнавального туризму у Хмельницькій області

У сучасних суспільствах туризм покликаний підвищувати культурний рівень населення, покращувати здоров'я людей та впливати на соціально-економічний розвиток регіону і країни в цілому. Туризм збільшує приплив фінансових ресурсів і попит на товари та послуги, особливо на місцеву продукцію..

Проте на жаль інколи трапляються жахливі речі, і прикладом таких раптових і болючих змін є військові дії. Однак, у світі є приклади, коли різні країни переживали розруху, особливо у сфері туризму, який відновився і продовжує розвиватися.[16]

Зразком країни, яка успішно відродила свою туристичну галузь після війни є Боснія та Герцоговина, це можна побачити в містах Сараєво та Мостар.

Історичні центри були відновлені в обох містах, їх було відновлено і міста стали туристичними центрами країни, однак сліди конфлікту там все ще залишаються.

Для задоволення туристичного попиту на пізнавальний, культурний, ностальгичний та темний туризм туристам пропонуються екскурсії на персональні виставки з фотографіями періоду конфлікту та туристичною інформацією.

Ще одним із прикладів для України є Хорватія. Під час війни у 1990-х роках, туризм у Хорватії фактично припинив своє існування. Для відновлення економіки та галузі туризму, після завершення війни хорватці розпочали поширювати інформацію про свою країну та її раніше невідомі туристичні місця. Хорватія має близько тисячі островів, 66 з яких мають населення. Хорватські пляжі почали отримувати гарні відгуки за їх чистоту та екологічність. Країною зацікавилися великі круїзні компанії, міжнародні туристичні агентства та готельні мережі. Сплеск туризму мав великий вплив на

економіку Хорватії. Щороку країну відвідує близько 10 млн туристів, завдяки яким ВВП Хорватії збільшується на 15%.

Також доволі відомим прикладом післявоєнного відновлення туризму є Ізраїль. Перебуваючи у стані постійного воєнного конфлікту з Палестиною, країна все ще залишається популярною серед туристів, а сама туристична інфраструктура є цілком адаптованою для цього.

Зазначені вище негативні тенденції на іноземних туристичних ринках є значно меншими, ніж ті, що відбуваються на українському туристичному ринку, який став жертвою розгулу військової агресії з боку Російської Федерації. Туризм частково знищений зі зрозумілих причин. Більшість готелів або закрито, або переобладнано для задоволення потреб внутрішньо переміщених осіб.

На жаль, деякі історичні та культурні пам'ятки України були зруйновані окупаційними силами. Серед них Музей старожитностей України у Чернігові, садиба Попова у Запорізькій області, монастир у Святогірську та музей з роботами Марії Примаченков Київській області.

Втім, варто зазначити, що міжнародний досвід країн, які розвивали туризм у післявоєнний період, свідчить про те, що туризм відновлюється, і коли це станеться Україна стане одним з найпопулярніших післявоєнних туристичних напрямків.[17]

За даними "Хмельницької обласної державної адміністрації" в 2018 році в області було зареєстровано 928 туристів, які відвідали музеї, галереї та інші культурні пам'ятки. У 2019 році ця кількість зросла до 1046 туристів.

За даними аналітичного порталу «Ukraine tourism barometer», учасники, які відвідали область у 2020 році, в якості головного пункту міста вказували Хмельницький і Кам'янець-Подільський.

З 2018 року Хмельницька обласна державна адміністрація посилює роботу над розвитком маршрутів культурно-пізнавального туризму в області. У обласному

розвитку зазначено, що хоча область не є лідером за кількістю туристів, що відвідують культурні пам'ятки, туризм у цій сфері є важливим для формування ідентичності та реклами області в усьому світі.

У загальній картині можна помітити деякі зусилля з розвитку культурно-пізнавального туризму в Хмельницькій області, але потребують подальшої роботи та розвитку, зокрема, удосконалення туроператорської діяльності та просування області як туристичного напрямку.[21]

Для того, щоб зрозуміти перспективи післявоєнного відновлення туризму у Хмельницькій області необхідно провести SWOT-аналіз культурно-пізнавального туризму у Хмельницькій області.

Таблиця 2.2.1

SWOT-аналіз культурно-пізнавального туризму у Хмельницькій області

<i>Сильні сторони:</i>	<i>Слабкі сторони:</i>
➤ численні об'єкти історико-культурної спадщини та музеї; ➤ збережена автентичність міської архітектури; ➤ Відносно низька вартість життя (житло та харчові продукти); ➤ культурно-просвітницькі фестивалі; ➤ вигідне розташування як туристичної дестинації, тобто близькість до Тернопільської та Чернівецької областей ➤ (можлива організація комплексних туристичних	➤ просування регіону на туристичному ринку є менш активним і малоефективним; ➤ брак кваліфікованих кадрів (організаторів туризму, гідів тощо); ➤ недостатнє залучення зацікавлених сторін, у тому числі органів державної влади, для підтримки туристичного сектору; ➤ занепад музейних колекцій та закриття деяких виставок; ➤ руйнування історичних та

поїздок в рамках культурно-пізнавального туризму);

- пошук нових перспективних атракцій для залучення туристів.

культурних об'єктів;

- недостатня кількість атракцій та розважальних закладів;
- неналежне утримання транспортної мережі, безпосередньо пов'язаної із залізничним та автобусним сполученням;
- недостатня кількість якісної сувенірної продукції.

Можливості:

- залучення іноземного капіталу для розвитку культурно-пізнавального туризму;
- організація масштабних заходів: реставрацій, фестивалів,
- залучення більшої кількості туристів та надання їм можливості ознайомитися з історією та культурою області;
- використання сучасних технологій для забезпечення комфортного перебування туристів у регіоні (інтерактивні маршрути та
- QR-коди;
- збереження унікальної архітектури, самобутності та автентичності міста.

Загрози:

- масовий туризм може підірвати історичну, культурну та етнографічну цінність культурної спадщини Хмельницької області;
- конкуренція з популярними культурно-пізнавальними туристичними напрямками в сусідніх регіонах України;
- проблеми фінансування.

Тому, відповідно до поставлених цілей, SWOT-аналіз культурно-пізнавального туризму в Хмельницькій області вказує на реалістичний план дій для регіону, де короткострокові оперативні цілі визначені разом із середньостроковими стратегічними цілями [18].

Одним з головних факторів, який заважає розвитку культурно-пізнавального туризму в Україні, є недостатня інфраструктура. Багато історичних та культурних пам'яток в Україні не мають достатньої інфраструктури для туристів, включаючи відсутність інформаційних центрів, маршрутів екскурсій та зручного транспорту.

Також, низький рівень культурної освіти серед населення може бути причиною низького інтересу до культурно-пізнавального туризму, зокрема серед молоді. Якщо відсутній інтерес до культурної спадщини, відвідування історичних пам'яток та музеїв стає неактуальним.

Ще однією проблемою може бути відсутність визначеної туристичної політики від уряду. Відсутність підтримки та фінансування культурно-пізнавального туризму може призвести до відсутності необхідної розвиненій інфраструктури.

Нарешті, низький розвиток готельного та ресторанного бізнесу у деяких містах також може бути головною причиною низького інтересу до культурно-пізнавального туризму в цих регіонах. Брак комфортного та зручного житла та харчування теж значно шкодить індустрії туризму.

З метою підвищення ефективності туристичної політики в Хмельницькій області необхідно поширювати конкретні маркетингові інструменти. Провести маркетингове дослідження туристичного ринку Хмельницької області, оцінити її рекреаційно-туристичний потенціал, визначити найбільш привабливі види туризму та відпочинку для вітчизняних та іноземних туристів, створити технічні, інформаційні та сервісні умови для реалізації конкретних видів туризму та відпочинку на рівні міжнародних стандартів або відновити та розробити нові туристичні маршрути, розробити тематичні стенди регіональних

туристичних фірм, та заохотити їх до участі у національних та міжнародних туристичних виставках, організувати регіональні ярмарки, конференції, семінари та презентації з питань розвитку туристичного бізнесу. Розробити та розповсюдити рекламні матеріали на національному та міжнародному туристичному ринку: через великі туристичні агенції та туристичні місії консульств за кордоном [12].

Туризм може знову ожитися в області завдяки її культурним та історичним пам'яткам, красивій природі та здешевленню подорожей. Також можливим сценарієм є залучення інвестицій до туристичної галузі, що сприятиме розвитку нових туристичних об'єктів та послуг. Однак, багато залежить від економічної та соціальної ситуації в країні.

У Хмельницькому створено туристично-інформаційний центр, який наразі працює в онлайн-форматі. Пізніше планується встановити кіоски-термінали, які надаватимуть інформацію про визначні пам'ятки міста, атракції, готелі та кав'ярні. Також буде створено вебсайт з картами важливих пам'яток та туристичних маршрутів. Туристично-інформаційний центр у Кам'янці-Подільському надає інформацію про туристичні ресурси міста, музеї, заклади розміщення, харчування, розважальні заклади, місця для проведення весіль тощо. Регіон активно розвиває свій туристичний бренд та позитивний імідж. Вживаються заходи з промоції Хмельниччини та розбудови туристичної інфраструктури, охорони довкілля та реставрації історичних пам'яток.

Зокрема, у 2021 році в рамках підготовки проєкту програми розвитку туризму Хмельницької області на період 2021-2025 років обласною адміністрацією було проведено низку фокус-групових зустрічей за такими напрямками та організовано проведення фокус-груп за наступними напрямками:

- розвиток туристичної інфраструктури (розробка інфраструктурних проєктів у сфері туризму та рекреації, вказівники, "зони відпочинку", туристичні маршрути, ремонт, реставрація та консервація);

- розвиток Кам'янець-Подільського регіонального туристичного центру (розташований в чинних межах Кам'янець-Подільського та Чемеровецького районів з центром у м. Кам'янець-Подільський. Муніципалітет Кам'янця-Подільського;
- розвиток Старокостянтинівського регіонального туристичного центру в теперішніх межах.

Хмельницька область має потенціал для розвитку культурно-пізнавального туризму завдяки своїй багатій історії та культурному спадку. Область була заселена ще в епоху кам'яної доби і через століття вона належала до різних держав та культур. У зв'язку з цим, в області можна знайти багато пам'яток культури, архітектури і історії.

В області є багато музеїв, що присвячені історії та культурі краю. Найвідоміші з них: Музей-заповідник «Кам'янець-Подільська фортеця», Хмельницький обласний краєзнавчий музей, Славутський замок та музей, Кінний музей у Скуленому тощо.

Загалом, культурно-пізнавальний туризм в області може бути розвинутим шляхом активної співпраці між туристичними компаніями та органами влади. Також, доцільно підтримувати та просувати традиції та культурні народні обряди. Проектування туристичних продуктів на основі використання регіональної культурної спадщини може сприяти розвитку туризму в регіоні та збільшенню потоку туристів.

Одним із можливих туристичних продуктів може бути тематичний маршрут Кам'янець-Подільського. Кам'янець-Подільський — одне з найбільш привабливих місць Хмельниччини, місто з багатою історією та культурною спадщиною. На тематичному маршруті туристи могли б відвідати замок, музеї, церкви та інші пам'ятки міста, а також дізнатися більше про історію та культуру Поділля.

Іншим можливим туристичним продуктом може бути культурно-етнографічний маршрут "Хмельниччина — земля козацька". На цьому маршруті туристи могли б ознайомитися з культурою та традиціями козацтва, відвідавши козацькі фортеці та скансени, музеї та інші пам'ятки, пов'язані з козацькою історією.

Проектування туристичних продуктів на основі використання регіональної культурної спадщини може стати ефективним інструментом приваблення туристів до Хмельниччини та забезпечити розвиток туризму в регіоні.

Післявоєнний розвиток культурно-пізнавального туризму буде залежати від багатьох факторів, таких як:

- стабільність політичної ситуації в країні та регіоні, що відвідується туристами, якщо серед населення панує невпевненість чи нестабільність, то туристи можуть обирати інші напрямки для подорожей;
- стан культурно-історичної спадщини країни або регіону, якщо потенційні туристи бачать, що на даній території є багато цікавих туристичних об'єктів, то вони будуть міцніше зацікавлені у подорожі;
- розвиток інфраструктури туризму, зокрема готелів та ресторанів, транспортних засобів, інформаційних центрів тощо, якщо у країні чи регіоні є достатня кількість комфортних та зручних місць для туристів, то це також позитивно впливає на популярність туристичного напрямку;
- зростання попиту на культурно-пізнавальні подорожі серед туристів, цей фактор залежить від загального розвитку туризму та зміни у смаках туристів. Якщо збільшується попит на подорожі з корисним інформаційним наповненням та культурним контекстом, то культурно-пізнавальний туризм буде набирати все більшої популярності.

Відповідно до цих факторів, можна передбачити, що післявоєнний розвиток культурно-пізнавального туризму буде залежати від комплексного підходу до розвитку туризму в цілому та врахування важливості культурної спадщини для підтримки туристичного потенціалу країни.

Післявоєнне відновлення культурно-пізнавального туризму у Хмельницькій області пов'язане з розвитком інфраструктури та активізацією туристичних заходів та ініціатив. Одним з ключових чинників для розвитку туризму в області є збереження та промоція історичної спадщини та культурного надбання регіону.

В області є багато цікавих історичних пам'яток, музеїв та архітектурних ансамблів, які можуть привернути велику кількість туристів. Серед них – замок у Кам'янці-Подільському, музеї Шевченка в Березівці, Переяславський музей-заповідник та багато інших.

Щоб інтегрувати культурно-пізнавальний туризм і зберегти його актуальність, можна використати кілька підходів:

1. Розвиток технологій: користування технологічними рішеннями може забезпечити нові можливості для туристів, які зацікавлені в культурно-пізнавальному туризмі. Віртуальні інструменти, штучний інтелект, віртуальна реальність та інше можуть забезпечити унікальні культурні досвіди.
2. Співпраця між державними та приватними секторами: створення спільних проектів між державними установами, туристичними операторами та громадськими організаціями може допомогти залучити більше туристів до регіонів та пам'яток.
3. Поєднання із пріоритетними цілями туризму: культурно-пізнавальний туризм може бути інтегрований з іншими туристичними напрямками, такими як екологічний та гастрономічний туризм, щоб забезпечити більш широкий вибір туристів.
4. Стимулювання розвитку культурних ресурсів: державні та місцеві організації можуть забезпечити фінансування для збереження та відновлення культурних пам'яток та історичних місць, щоб залучити більше туристів.

Однак для успішного розвитку культурно-пізнавального туризму в області важливо розробити стратегію розвитку туризму та залучити інвестиції у розвиток інфраструктури. Також потрібно підвищувати якість обслуговування туристів та створювати сприятливі умови для туристів.

За останні роки в області відбулися певні позитивні зміни у розвитку туризму, зокрема виникло багато нових туристичних маршрутів та об'єктів, таких як велосипедні маршрути, ярмарки, фестивалі. У майбутньому такі заходи можуть ще більше привернути туристів до області.

Отже, перспективи розвитку культурно-пізнавального туризму в Хмельницькій області досить високі, адже регіон має значний потенціал у цьому напрямку. З правильною підтримкою та інвестиціями можна досягти успіхів у розвитку туризму та підвищенні привабливості області для відвідувачів.

2.3 Авторський туристичний маршрут «Мандрівка Хмельницьким краєм»

На завершення данної роботи хочемо запропонувати відвідати туристичний маршрут, який обов'язково залишить багато незабутніх вражень. На цьому маршруті ви зможете побачити неймовірні культурно-пізнавальні пам'ятки Хмельницької області, насолодитися аутентичною місцевою кухнею та познайомитися з цікавими людьми. Цей маршрут є чудовим варіантом для всіх, хто любить подорожі та нові враження.

Таблиця 2.2.1

«Мандрівка Хмельницьким краєм»

Зміст

Назва туру	«Мандрівка Хмельницьким краєм»
Маршрут	Полтава – Старокостянтинів – Хмельницький – Кам'янець-Подільський
Тип туру	Автобусний тур
Вид туру	Культурно-пізнавальний тур, екскурсійний тур, тур

	вихідного дня
Тривалість	2 доби
Загальна протяжність маршруту	1530 км
Приблизна вартість туру на 1 особу	2500 грн

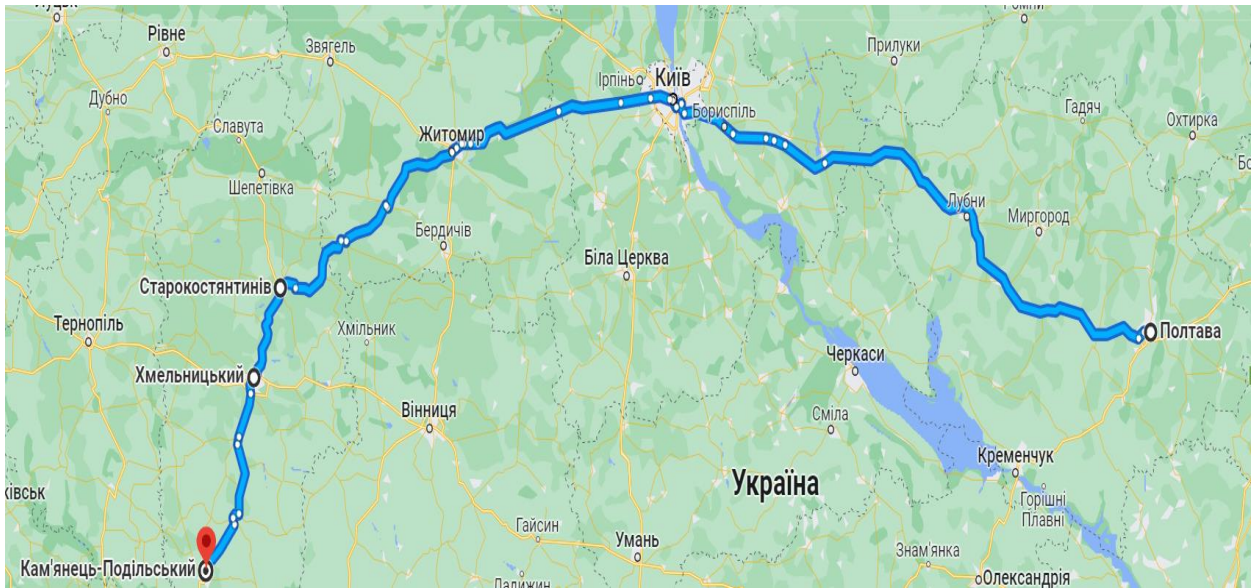

Рис. 2.2.1 Карта туристичного маршруту
«Мандрівка Хмельницьким краєм»

Опис туру

Таблиця 2.2.2

День програми	Деталізований опис програми (з зазначенням часу, заходів програми, об’єктів відвідування)
1 день	23:00 – 8:00 – виїзд з Полтави до Старокостянтинова 8:00 – 8:30 – сніданок у кафе-барі «Затишок» 8:30 – 10:00 – екскурсія по замку Острозьких 10:00 – 11:00 – виїзд з Старокостянтинова до

	Хмельницького 11:00 – 12:00 – екскурсія у Музеї історії міста Хмельницького 12:00 – 12:30 – обід у кафе «Цукерня Потоцьких» 12:30 – 15:00 – пішохідні екскурсії по місту: Пам'ятник Богдану Хмельницькому; Костел Святої Анни: гостина у єзуїтів; Свято-Покровський кафедральний собор 15:00 – 16:00 – екскурсія у Хмельницькому музеї-студії фотомистецтва 16:00 – 17:00 – екскурсія у Хмельницький обласний художній музей 17:00 – 18:30 – виїзд з Хмельницького до Кам'янця-Подільського 18:30 – 19:00 – поселення до хостелу «Art House Hostel»
2 день	7:30 – виселення з хостелу «Art House Hostel» 7:30 – 8:00 – сніданок у кав'ярні-музеї «Кава від поліцмейстера» 8:00 – 11:00 – пішохідна екскурсія: Новопланівський міст, Ратуша (Польський магістрат), Триумфальна арка, Кафедральний костел Петра і Павла, Турецький бастион, Вітрянабрама, Миколаївська церква, Трінітарський костел 11:00 – 12:30 – екскурсія у Музеї мініатюр «Замки України» 12:30 – 13:00 – обід у «Кав'ярня на Зарванській» 13:00 – 14:00 – екскурсія у Музеї старожитностей Поділля 14:00 – 17:00 – пішохідна екскурсія до «Старої фортеці»: Руські ворота, Турецький міст, Руські та Польські фільварки, Західний бастион 17:00 – 17:30 – вечеря у кав'ярні «blackcoine» 17:30 – 4:00 – виїзд з Кам'янця-Подільського до Полтави

Туристичні об'єкти даного туристичного маршруту

Старокостянтинів

Рис. 2.2.2 Замок Острозьких у Старокостянтиніві [22]

Замок Острозьких у Старокостянтиніві - це історична споруда, яка належала відомій сім'ї Острозьких. Замок був побудований у XVI столітті і він є одним з найбільших і найгарніших замків Хмельницької області. Сьогодні замок є пам'яткою архітектури та культури і відвідувачі можуть побачити розкішні фрески, які збереглися на стінах замку, а також інші реліквії того часу, коли замок був маєтком династії Острозьких [22].

Хмельницький

Рис 2.2.3 Музей історії міста Хмельницького [24]

Хмельницький історичний музей був створений 28 березня 1996 року. Експозиція розміщена у п'яти залах за історико-хронологічним принципом. В музеї експонуються знаряддя праці та предмети побуту (обриси, вози, рушники, вишивки, кераміка тощо) 19-20 століть.

Метою музею є дослідження, збереження та використання матеріальної та духовної культури Хмельниччини. Він також спрямований на формування більш повних і глибоких знань з історії та залучення громадськості до надбань національної та світової історико-культурної спадщини. [24]

Рис. 2.2.4 Пам'ятник Богдану Хмельницькому у місті Хмельницький [23]

Це пам'ятник видатному українському полководцю Богдану Хмельницькому був встановлений на честь видатного стратега і тактика, який очолив національне повстання українців проти польського гніту.

Пам'ятник Богдану Хмельницькому було відкрито 28 вересня 1993 року в рамках святкування 500-річчя міста. Спроектований скульптором Валентином Борисенком та архітектором Михайлом Копілою, він був встановлений на перехресті вулиць Кам'янецької та Гагаріна. Богдан Хмельницький зображений на коні, з ланцюгом у лівій руці та булавою - символом влади - у правій.

І мистецтвознавці, і широка публіка визнають, що пам'ятник має дещо неправильну форму. З художнього погляду його риси скоріше силуетні, ніж деталізовані. Схоже, що скульптор бачив лише зменшену версію своєї роботи і не міг уявити, який вигляд вона матиме в натуральну величину. Безсумнівно, це було пов'язано з тим, що пам'ятник від самого початку планувалося встановити на високому пагорбі, який добре проглядається з усіх боків. Проте пам'ятник Богдану Хмельницькому, безсумнівно, є високохудожньою пам'яткою міської скульптури і важливою частиною міста.

Рис. 2.2.5 Костел Св. Анни у Хмельницькому [25]

У 1926 році мешканці села Гречани почали будувати каплицю на цвинтарі, і у 1928 році отець Квасіневський освятив каплицю, а у 1933 році каплиця стала парафіяльною церквою, яка функціонувала до 1940 року. Після Другої світової війни костел використовувався як зерносховище, а з 1952 року відновив свою діяльність. 14 вересня 1988 року собор був освячений єпископом Ризьким Нукшем під титулом Святої Анни (покровительки старого храму). [25]

Рис. 2.2.6 Свято-Покровський Кафедральний собор у Хмельницькому [26]

Свято-Покровський собор розташований поблизу перехрестя вулиць Володимирської та Кам'янецької у XVIII-XIX століттях ця частина Хмельницького вважалася передмістям і використовувалася як цвинтар. Наприкінці 1870-х років цвинтар закрили. У радянський період Свято-Покровська церква була повністю занедбана. Під час нацистської окупації України церква відновила свою діяльність. Наприкінці 80-х років XX століття було прийнято рішення про будівництво нового, більшого собору, але Покровська церква була зруйнована, оскільки влада відмовилася виділити велику земельну ділянку під будівництво храму. Протягом трьох років віруючі жертвували гроші і підтримували будівельників, які зводили новий храм. У 1992 році Свято-Покровський собор було відкрито. [26]

Рис. 2.2.7 Хмельницький музей-студія фотомистецтва [27]

Музей фотомистецтва - перший музей в Україні, де представлено понад 3500 експонатів (фотоапарати, об'єктиви, збільшувачі, експонетри та інші аксесуари), що ілюструють розвиток фотографії та фотоапаратури наприкінці XIX та XX століть. Колекцію протягом тривалого часу збирав засновник музею, хмельницький фотограф Костянтин Жданов. До неї також входить багато старих негативів, літографій та фотографій, які зберігають обличчя нашого міста та його мешканців.

Музей регулярно організовує міжнародні фотоконкурси, художні фотосалони та нові фотовиставки видатних фотографів з різних міст, відомих не тільки в Україні, а й за її межами. За короткий час з моменту відкриття було організовано понад 150 постійних фотовиставок, які поповнили колекцію музею найкращими роботами українських та зарубіжних фотографів. Наразі колекція фотографій музею налічує близько 3000 робіт.[27]

Рис. 2.2.8 Хмельницький обласний художній музей [28]

Музей був заснований у 1986 році в старій будівлі банку на початку ХХ століття. Сьогодні в музеї експонується близько 8 000 картин, серед яких роботи близько 40 сучасних художників. Експонати музею тематично поділяються на колекції українського живопису кінця ХІХ - початку ХХ століть, живопису 1920-х - початку 1980-х років, живопису кінця 1980-х - початку 2000-х років, та живопису зарубіжних і хмельницьких художників, а також інші колекції. Колекція музею містить репрезентативні роботи українських художників.

У 2021 році до 30-річчя незалежності України та 35-річчя заснування музею було реалізовано виставковий проєкт у рамках музейної програми «Рік знаменних подій в історії України», розроблений співробітниками. До експозиції увійшли виставки «Про кіно» (до 125-річчя українського кіно), «Де ти зараз? ...» (до 135-річчя від дня народження Георгія Велєйського), «Коротко про погоду» (до 100-річчя Української гідрометеорологічної служби), «Крізь горизонт подій» (до 60-річчя першого польоту людини в космос), «Слово про креміль» (У серпні-грудні 2021 року було реалізовано виставковий проєкт, покликаний всебічно сприяти формуванню єдиної української ідентичності

через розуміння провідної ролі культури в історії українського державотворення, у залах експонувалися роботи художників 1960-х років - Алли Горської, Віктора Зарецького, Опанаса Зариварки та Олександра Дубовика.[28]

Кам'янець-Подільський

Рис. 2.2.9 Новопланівський міст у Кам'янці-Подільському [29]

Новопланівський міст у Кам'янці-Подільському з'єднує стару частину міста з нинішнім адміністративним центром. Найміцніший міст, побудований з кам'яних биків, був зведений за проектом, розробленим губернським архітектором Песке, а за будівельні роботи відповідав архітектор Костенецький. Масштабні будівельні роботи були завершені у 1872 році. Довжина мосту становить 149 метрів, а висота в деяких місцях сягає 38 метрів. Одночасно з будівництвом мосту було закладено парк. З чудового мосту через долину річки Смотрич відкривається захоплюючий вид на середньовічні мури і вежі, навколишні високі скелі і водоспади. [29]

Рис. 2.2.10 Ратуша у Кам'янці-Подільському [30]

Кам'янець-Подільська ратуша (Польський магістрат) є найстарішою ратушею в Україні. Кам'янець-Подільський – одне з небагатьох українських міст, яке мало ратушу ще у XIV столітті, і невідомо, чи ратуша у Львові була збудована раніше, ніж у Кам'янці-Подільському. Будівництво польської ратуші було завершено у XV столітті, коли поляки відвоювали у литовців всю Кам'янецьку та Подільську землі, і перебудовано у XVII та XVIII століттях. Вважається, що спочатку вона була принаймні частково дерев'яною, а пізніше, на тому ж місці, була повністю збудована з цегли. Найстарішою частиною ратуші є двоповерховий підвал. Найновіша частина - вежа, яка втратила свій годинник у XIX столітті. Цікаво, що вежа і ратуша стояли окремо до початку XVII століття, коли після пожежі їх об'єднали в одну будівлю. 1754 року ратушу відреставрували за проектом голландського архітектора Яна де Вітте, і з тих пір її вигляд мало змінився. [30]

Рис. 2.2.11 Триумфальна арка у Кам'янці-Подільському [31]

Триумфальна арка - одна з найвідоміших пам'яток Кам'янця. Це остання будівля на вулиці Татарській у Старому місті, збудована на честь останнього візиту до Кам'янця-Подільського останнього польського короля Станіслава Августа Понятовського. Арка виходить на подвір'я Кафедрального костелу. На стінах арки збереглися написи латиною (зокрема, "Король Станіслав Август проїжджав тут 11 листопада 1781 року"). На думку Ольги Пламеницької (у книзі "Християнська святиня Кам'янця-Подільського"), автором цієї споруди був Ян де Вітте.

Будівля збудована з цегли і вкрита білокам'яними плитами. Вона спроектована у стилі античної триумфальної арки. Важливу роль у її художній виразності відіграє скульптурна довершеність цієї брами. А саме, по чотирьох кутах знаходяться чотири статуї ангелів, а в центрі - статуя святого Яна Непомука, покровителя мостів, доброї слави і щирої сповіді (брама є своєрідним мостом між землею і небом).[31]

Рис. 2.2.12 Кафедральний костел Петра і Павла у Кам'янці-Подільському [32]

Ця церква є головним кафедральним храмом міста. Вона має цікаві скульптури мінаретів та Діви Марії. Костел був побудований у XV столітті, будівництво тривало з 1428 по 1430 рік, на той час вона була центром парафії. Будівля була дерев'яною, у XV-XVI століттях її перетворили на мурований костел, будівництво якого тривало з 1502 по 1517 рік. У 1672 році Кам'янець-Подільський був окупований турками, за їхньої влади було збудовано мінарет. У середині костелу розташовувалася головна мечеть міста, за польського панування костел став католицьким, пізніше він був перебудований. Польська влада не стала зносити мінарет, а використала його як основу для статуї Діви Марії, яку встановили у 1756 році. У 1781 році над головним входом до костелу було споруджено арку на честь приїзду польського короля Станіслава Августа. У 1935 році в костелі Петра і Павла було відкрито Музей атеїзму. Під час Другої світової війни тут проводилися богослужіння. З 1978 року костел використовувався як органний зал, а у 1991 році костел був повторно освячений. [32]

Рис. 2.2.13 Турецький бастион у Кам'янці-Подільському [33]

Турецький бастион, збудований турками у 1672 році, вважається лише частиною оборонних споруд навколо Польської брами. Бастион був побудований для контролю в'їзду до міста. Висота бастиону приблизно дорівнює висоті триповерхового будинку. Його висота становить 11 метрів. Фасад Турецького бастиону пронизаний чотирма арочними отворами. Раніше за ним знаходився парапет, кожух і бійниця для гармати. З приходом до міста поляків бастион втратив свою оборонну функцію, а в XIX столітті тут розмістився театр Яна Пекарського.

Турецька фортеця має ще одну назву: Форт Дальке. Таку назву вона отримала після 1753 року, коли була перебудована за планами німецького інженера Крістіана Дальке. Битва за Кам'янець-Подільський була вирішена з самого початку, коли гарнізон, що налічував лише 5000 чоловік, протистояв 180-тисячній турецькій армії. Завдяки вдалому розташуванню та міцній структурі бастион був врятований від знищення. Поляки, які увійшли в місто слідом за турками, все ще потребували цей бастион для захисту від ворога.[33]

Рис. 2.2.14 Вітряна брама у Кам'янці-Подільському [34]

Одна з найважливіших історико-архітектурних пам'яток України, вежа Стефана Баторія – унікальна п'ятиповерхова споруда, яка відігравала важливу роль в обороні міста в середині XVI століття. Вважається, що засновником вежі був польський король, на честь якого вона була названа, ще два поверхи були добудовані у XVIII столітті і залишилися практично незмінними до наших днів. Сьогодні вежа є не лише пам'яткою національного значення, але й визнана у всьому світі як пам'ятка містобудівної архітектури.[34]

Рис. 2.2.15 Миколаївська церква у Кам'янці-Подільському [35]

Миколаївська церква розташована у вірменському кварталі Старого міста. Старовинний документ, що зберігається у вірменському магістраті, свідчить, що вірменин на ім'я Сінан, син Которбея, завершив будівництво церкви у 1398 році і подарував її місту. Простота об'ємно-планувального вирішення пам'ятки в поєднанні з орнаментикою, масивністю стін завтовшки 1,3 м і вузькими віконними прорізами підкреслюють пізньороманський стиль. Костел розписали олійними фарбами наприкінці XIX століття, використовуючи блакитне тло для склепіння та оливковий колір для стін. На розписах цього періоду зображено голову ангела, архітектурні елементи, написи та дві ангельські фігури. Ці розписи були втрачені під час ремонтних робіт, проведених парафією у 1995 році.[35]

Рис. 2.2.16 Трінітарський костел у Кам'янці-Подільському [36]

Костел названий на честь відомого католицького ордену Трінітаріїв. Ченці цього ордену прийняли девіз «Слава тобі, Трійця, а полоненим – свобода». Орден був заснований у XII столітті і об'єднував монахів, які звільняли полонених християн від каторжної праці мусульман. Наприкінці XX століття костел став греко-католицькою церквою, названою на честь святого Йосафата. Сьогодні вона функціонує як костел і відкрита для прихожан у святкові дні та

фестивалі. Його чудова архітектура датується періодом бароко. Тут десятки деталей химерної форми чудово поєднуються з великими статуями та декоративними горщиками. Відмінною особливістю костелу є кам'яна стіна висотою 1,5 метра зі статуєю Діви Марії. Ця стіна слугує обрамленням для сходів, що ведуть до головного входу в церкву.[36]

Рис. 2.2.17 Стара фортеця у Кам'янці-Подільському [37]

Кам'янець-Подільська фортеця датується Х-ХІІІ століттями, коли фортеця являла собою невелику дерев'яну споруду, побудовану за давньоруською традицією для захисту слов'янського поселення на річці Смотрич. Після того, як стіни фортеці згоріли, її зайняли війська Батия, які вбили більшість її мешканців. Татаро-монголи, які зайняли фортецю, правили нею понад 40 років.

Кам'янець-Подільський замок потрапив до рук п'яти племінників литовського князя Ольгерда, який розгромив татаро-монголів у битві на Синіх Водах у 1362 році. Костянтин, Борис, Федір, Юрій та Олександр, приваблені вражаючою природою та мальовничими краєвидами, вони вирішили залишитися тут. За підтримки польських вельмож і римських священників вони зібрали пожертви в ім'я благодійності Святого Петра і почали відбудовувати свою оборонну базу.

Кам'янець-Подільський замок набув свого нинішнього вигляду лише у XIV столітті. Однак між кількома спадкоємцями виникла суперечка, і замок перейшов до Речі Посполитої, яка охороняла його протягом трьох століть, до 1793 року.

Чимало людей намагалися прорватися крізь неприступні стіни Кам'янець-Подільської фортеці, але зробити це вдалося лише турецькому султану Мухаммеду IV. Військам Порти вдалося зруйнувати нову вежу і захопити місто.

У XX столітті Кам'янець-Подільська фортеця, яка на той час пережила близько десяти змін влади, знову пережила буремні часи, поки не стала столицею Української Народної Республіки.

Сьогодні ж колишня Кам'янець-Подільська фортеця є об'єктом Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО.[37]

Рис. 2.2.18 Музей мініатюр «Замки України» у Кам'янці-Подільському [38]

З 2017 року в Кам'янці-Подільському знаходиться Музей мініатюр «Замки України». Майже щороку музей поповнюється новими експонатами, що робить його більш привабливим для туристів і тих, хто хоче відпочити.

Яскраві деталі будівель і рельєфу, створені київськими майстрами, справді вражають. Відвідувачі можуть дізнатися про історію та відкрити для себе цікаві факти, таємниці та легенди, що походять з міцних стін фортеці.

Спочатку було виставлено 13 замків, але з часом кількість експонатів збільшилася. Кам'янець-Подільська Стара фортеця, Хотинська фортеця, Рубальська фортеця, Олеська фортеця, Підгорецька фортеця, Свірська фортеця, Золочівська фортеця, Острівська фортеця, Хустська фортеця та місто-замок Тустань. Станом на 2023 рік музей налічує 21 експонат. [38]

Рис. 2.2.19 Музей старожитностей Поділля у Кам'янці-Подільському [38]

Музей старожитностей Поділля має довгу і цікаву історію, яка переплетена з самим Кам'янцем-Подільським. Будівля датується XV століттям. У той час будівля функціонувала як торговий дім. Тут розташовувалася територія Вірменського кафедрального собору. Пізніше тут розмістили резиденцію вірменського єпископа. У цьому будинку також жив комендант міста Ян де

Вітт. Музей також називають будинком єпископа, він розташований неподалік від площі Вірменський ринок. Сам музей знаходиться на першому поверсі будинку, збір експонатів для нього розпочався у ХІХ столітті. Тут представлено понад 1000 експонатів. Музей відтворює побут, знаряддя праці та житла давніх людей, які жили на Поділлі, також є виставка язичницьких ідолів.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

Культурно-пізнавальний туризм є одним з найпривабливіших видів відпочинку серед туристів, адже він забезпечує не лише фізичне оздоровлення, а й духовне збагачення. Це пов'язано з тим, що основними ресурсами для організації та здійснення культурно-пізнавального туризму є поєднання матеріальних та нематеріальних культурно-історичних ресурсів регіону, серед яких: історичні, археологічні та мистецькі пам'ятки, пам'ятки архітектури, документальні пам'ятки про досягнення держави і суспільства. Це саме їхнє існування, їхня унікальність і неповторність визначають історико-культурний потенціал регіону.

Метою дослідження було вивчення потенціалу культурно-пізнавального туризму у Хмельницькій області та аналіз розвитку даного виду туризму. В рамках дослідження були проведені опитування серед місцевих жителів та туристів, відвідувачів Хмельницької області. Було вивчено потенціал туристичних об'єктів, які відповідають культурним та історичним цінностям регіону, а також визначені проблеми та перешкоди розвитку культурно-пізнавального туризму.

За результатами дослідження було встановлено, що Хмельницька область має великий потенціал для розвитку культурно-пізнавального туризму. Серед найбільш привабливих об'єктів для туристів є історичні пам'ятки, музеї та експозиції, народні промисли та культурні фестивалі.

Проте, одним із головних обмежень розвитку культурно-пізнавального туризму у Хмельницькій області є недостатність розробки та популяризації туристичних маршрутів. Також відсутність відповідної інфраструктури та низький рівень обслуговування туристів можуть відлякувати відвідувачів.

Загалом, дослідження культурно-пізнавального туризму у Хмельницькій області показало, що для успішного розвитку цього виду туризму потрібно звернути увагу на:

- розвиток туристичної інфраструктури;
- підготовку кваліфікованих працівників сфери обслуговування;
- популяризацію туристичних маршрутів та привертання інвестицій до розвитку туризму;
- збереження та презентацію культурно-історичної спадщини області.

Дослідження стану та перспектив розвитку культурно-пізнавального туризму у Хмельницькій області можна проаналізувати за такими практичними підходами:

1. Аналіз туристичних потоків. З'ясування типу та кількості туристів, що приїжджають до Хмельницької області з культурно-пізнавальною метою. Дані про туроператорів, що працюють у регіоні та пропонують культурно-пізнавальні тури.
2. SWOT-аналіз культурно-пізнавального туризму у Хмельницькій області. Аналізування сильних та слабких сторін туристичної галузі, а також можливостей та загроз, що можуть вплинути на розвиток культурно-пізнавального туризму в області.
3. Оцінка ресурсного потенціалу. Вивчення наявних культурних пам'яток, традицій, обрядів та іншого культурно-історичного доробку Хмельницької області, що можуть стати об'єктами культурно-пізнавального туризму. Аналіз можливостей їх реставрації та збереження для наступних поколінь.
4. Вивчення запитів та потреб потенційних туристів. Дослідження базуються на опитуванні туристів, які уже відвідали Хмельницьку область, щоб вивчити, що світові туристи чекають від культурно-

пізнавальних подорожей, та чого бракує у туристичній інфраструктурі області.

5. Експертний огляд. Обговорення стану та перспектив розвитку культурно-пізнавального туризму у Хмельницькій області з експертами та представниками туристичної галузі.
6. Розробка прогнозів розвитку культурно-пізнавального туризму у Хмельницькій області. Створення плану розвитку туристичної галузі, відповідно до усіх підходів, задач та мети розвитку культурно-пізнавального туризму у Хмельницькій області.

Висновки щодо перспектив розвитку культурно-пізнавального туризму у Хмельницькій області можуть бути наступними:

1. Є значний потенціал для розвитку культурно-пізнавального туризму у Хмельницькій області, оскільки вона багата на культурну спадщину, має багату історію та традиції.
2. Існують вже розвинуті туристичні маршрути, які приваблюють значну кількість туристів, такі як маршрути крізь козацькі курені чи замки і фортеці.
3. Розвиток інфраструктури та послуг для туристів, зокрема готелів, ресторанів та транспортних засобів, може сприяти збільшенню туристичного потоку та покращенню якості обслуговування.
4. Варто активно пропагувати культурні події, такі як фестивалі, виставки та інші масові заходи, щоб привернути увагу туристів із різних країн.
5. Доцільно розробити спеціальні туристичні пакети, які об'єднують відвідування культурних пам'яток та проведення активного відпочинку на природі.

Отже, перспективи розвитку культурно-пізнавального туризму у Хмельницькій області є високими, і важливо сприяти його подальшому розвитку за допомогою відповідних заходів та ініціатив.

Хмельницька область має такий значний ресурс для організації, просування та реалізації культурно-пізнавального туризму. Критично важливим для подальшого розвитку культурно-пізнавального туризму є впровадження інноваційних технологій, які роблять відпочинок туристів більш комфортним та цікавим. Не менш важливим є пошук нових пам'яток, які мають культурну цінність і сприяють створенню позитивного іміджу міста та області в цілому.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Туристичні ресурси і розробка туру Хмельницькою областю [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://tourismbook.com/books/book-42/chapter-1448/>
2. Хмельницька обласна військова адміністрація. Туризм [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: https://www.adm-km.gov.ua/?page_id=1562
3. Ліга.net. Туристична галузь після війни: чи можлива реанімація та антикризове управління?[Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <https://blog.liga.net/user/idvorskaya/article/44952>
4. Вишневська Г.Г. Потенціал культурно-пізнавального туризму у збереженні культурної спадщини України. Українська культура: минуле, сучасне, шляхи розвитку. Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету. Вип. 19. Т. II, 2013. С. 192—196
5. Наукове мислення. Сучасні тенденції розвитку культурного туризму. [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <https://naukam.triada.in.ua/index.php/konferentsiji/53-dvadtsyat-tretya-vseukrajinska-praktichno-piznavalna-internet-konferentsiya/551-suchasni-tendentsiji-rozvitku-kulturnogo-turizmu>
6. Белікова М.В. Основи музеєзнавства: навчальний посібник / М.В. Белікова, В.М. Зайцева. Запоріжжя: ТОВ «ЛІПС» ЛТД, 2015. 180 с.
7. StudFiles. Культурно-пізнавальний туризм. URL: <https://studfile.net/preview/9081993/page:10/>
8. Корж Н. В., Басюк Д. І. Управління туристичними дестинаціями : підручник. Вінниця: «ПП«ТД Едельвейс і К», 2017. 322 с. URL: <http://www.oridu.odessa.ua/7/7/metoduchni-rek/t/04.pdf>
9. Кифяк В.Ф. Організація туризму: навчальний посібник / Кифяк В.Ф. Чернівці: Книги – ХХІ, 2008. 343 с.

10. Все про туризм. Туристична бібліотека. Соціально-демографічні та історико-культурні фактори розвитку туризму. URL: https://tourlib.net/statti_ukr/nemec.htm
11. Вісник Хмельницького національного університету 2022, № 5, Том 1. Організація культурно-пізнавального туризму. Сучасний стан та тенденції розвитку в Україні. URL: <http://journals.khnu.km.ua/vestnik/wp-content/uploads/2022/11/2022-310-10.pdf>
12. Tourism Book. Перспективи розвитку туризму у Хмельницькій області. URL: <https://tourism-book.com/books/book-42/chapter-1451/>
13. УКРІНФОРМ. Хмельниччина туристична: від фортець до «Атлантиди» і Бакотовського моря. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-tourism/3228560-hmelniccina-turisticna-vid-fortec-do-atlantidi-i-bakotskogo-mora.html>
14. ДАРТ. Проведення дослідження внутрішнього та виїзного туризму українців. URL: <https://drive.google.com/file/d/1VbzkC8sG9muJGJjEUCFkzBfAsIVbke9A/view>
15. Хмельницька область – економічний потенціал району. URL: <https://www.refsu.com/referat-5996-1.html>
16. Туризм Хмельниччини. URL: <https://periodicals.karazin.ua/pbgok/article/view/9109/8632>
17. Міжнародний досвід розвитку сфери туризму в післявоєнних умовах. URL: <http://reposit.nupp.edu.ua/bitstream/PoltNTU/11012/1/74-%D1%82%D0%B0%20%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D1%84%20%D0%A2.1-457-458.pdf>
18. Розвиток культурно-пізнавального туризму в Україні: місто Кам'янець-Подільський. URL: http://reposit.nupp.edu.ua/bitstream/PoltNTU/11012/1/74-%D0%9A%D0%9D%D0%A3_%D0%93%D0%B5%D0%BE%D0%B3%D1%80%D0%B0%D1%84%D1%96%D1%8F_%E2%84%9672_77-81.pdf

19. Economic science. Функціонування туристичного сектору Хмельницької області в сучасних умовах. URL: <http://journals.khnu.km.ua/vestnik/wp-content/uploads/2022/05/2022-es-21-11.pdf>
20. Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв. Культурний туризм як сфера реалізації дозвілєвих технологій та віртуального досвіду. URL: [file:///C:/Users/HP/Downloads/191781-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-427084-1-10-20200114%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/HP/Downloads/191781-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-427084-1-10-20200114%20(1).pdf)
21. Macrotrends. Ukraine tourism statistic. URL: <https://www.macrotrends.net/countries/UKR/ukraine/tourism-statistics>
22. Віртуальний музей спадщини князів Острозьких. Замок Острозьких у Старокостянтинові. URL: <https://ostvr.com/uk/zamok-starkon>
23. Bravery to be Ukraine. Пам'ятник Богдану Хмельницькому. URL: https://ua.igotoworld.com/ua/poi_object/2436_bohdan-khmelnyskyi-monument.htm
24. Блог Управління культури і туризму Хмельницької міської ради. Музей історії міста Хмельницького. URL: <https://kulturaxm.wordpress.com/%D0%BC%D1%83%D0%B7%D0%B5%D0%B9-%D1%96%D1%81%D1%82%D0%BE%D1%80%D1%96%D1%97-%D0%BC%D1%96%D1%81%D1%82%D0%B0-%D1%85%D0%BC%D0%B5%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B8%D1%86%D1%8C%D0%BA%D0%BE%D0%B3%D0%BE/>
25. My Travel. Костел Св. Анни. URL: <https://uk.yonik.me/church-of-st-anne>
26. Готелі України. Хмельницький Свято-Покровський Кафедральний собор. URL: <https://oteli.net.ua/ukr/hotel/info/Hmeljnickij-Svjato-Pokrovskij-Kafedraljnyj-sobor>
27. Управління культури і туризму Хмельницької міської ради. Музей-студія фотомистецтва. URL: <https://kult.km.ua/Muzey-studIya-fotomistetstva>
28. Хмельницький обласний художній музей. URL: <https://khmel.travel/hmelnyczkyj-oblasnyj-hudozhnij-muzej/>

29. Bravery to be Ukraine. Новопланівський міст, Кам'янець-Подільський.
URL: https://ua.igotoworld.com/ua/poi_object/68945_novoplanovskiy-most-kamenec-podolskiy.htm
30. Itinery. Ратуша, Кам'янець-Подільський. URL:
<http://itinery.com.ua/object/view/ratusha-kamenec-podolskiy>
31. Кам'янець-Подільський – місто загадок та легенд. Щаслива арка. URL:
<https://turism-kp.com.ua/istoria/arka.shtml>
32. Bravery to be Ukraine. Кафедральний костел Петра і Павла у Кам'янці-Подільському. URL:
https://ua.igotoworld.com/ua/poi_object/68715_kafedralnyy-kostel-petra-i-pavla.htm
33. Travel Guide. Турецький бастіон. URL: <https://travel-guide.in.ua/uk/place/219/turetskii-bastion>
34. Guru.ua. Башта Стефана Баторія (Вітряні ворота). URL:
https://rest.guru.ua/ua/kamenec_podolskiy/places/313-bashnia_stefana_batoria/
35. Перший портал міста Кам'янець-Подільський. Миколаївська церква.
URL: https://k-p.net.ua/istoriya_kamyantca/cerkvu/74-mikolayivska-cerkva.html
36. Bravery to be Ukraine. Тринітарський костел (Церква Святого Йосафата).
URL: https://ua.igotoworld.com/ua/poi_object/66136_trinitarian-church-church-of-st-josaphat.htm
37. Моя Україна. Пізнавальний інтернет журнал. Кам'янець-Подільська фортеця. URL: <https://myukraine.org.ua/kamyanec-podilska-fortecya/>
38. NTA. Пряма мова Львова. Унікальний музей мініатюр «Замки України».
URL: <https://www.nta.ua/unikalnyj-muzej-miniatyur-zamky-ukrayiny-za-150-gryven-tam-mozhna-postrilyaty-z-garmaty/>
39. Itinery. Палац єпископа (Музей старожитностей). URL:
<http://itinery.com.ua/object/view/dvorec-episkopa-muzey-drevnostey>